

"56. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2022"

Prva gimnazija Maribor,
Trg generala Maistra 1, 2000 Maribor

ŽIVLJENJE NA ULICI V MARIBORU

Raziskovalno področje: SOCIOLOGIJA

RAZISKOVALNA NALOGA

Mentorica:

Blanka Pokeršnik

Avtorici:

Lara Mavrič

Teja Vrečko

Maribor, 2022

KAZALO VSEBINE

KAZALO TABEL.....	3
KAZALO SLIK.....	4
ZAHVALA.....	5
POVZETEK	6
SUMMARY	7
1 UVOD	8
2 TEORETIČNI DEL.....	9
2.1 BREZDOMSTVO	9
2.2 DEFINIRANJE BREZDOMSTVA	9
2.3 TIPI BREZDOMSTVA.....	10
2.4 BREZDOMSTVO PRI MLADIH	13
2.4.1 Strah pred brezposelnostjo pri mladih	14
2.5 OSNOVNE POTREBE	14
2.6 REVŠČINA	15
2.7 ZDRAVSTVO.....	16
2.8 DELOŽACIJE.....	16
2.9 STIGMA.....	17
2.9.1 Družbena konstrukcija stigme.....	18
2.9.2 Klošar, Gašper Cvetič	19
2.10 TRENUTNO STANJE V SLOVENIJI	19
2.10.1 Izboljšanje – državno reševanje brezdomstva.....	20
2.10.2 Ocena vladnih politik na področju brezdomstva	21
2.11 BREZDOMSTVO NA FINSKEM.....	22
3 EMPIRIČNI DEL.....	23
3.1 RAZISKOVALNI PROBLEM.....	23
3.2 HIPOTEZE.....	23
3.3 METODOLOGIJA DELA	23
3.3.1 Analiza dokumentov	24

3.3.2 Metoda spraševanja.....	24
3.3.3 Potek (način) raziskovanja	25
3.4 REZULTATI IN ANALIZA PODATKOV	26
3.4.1 Zavetišča v Mariboru	26
3.4.2 Nahajališča brezdomcev v Mariboru	26
3.4.3 Druženje brezdomcev	29
3.4.4 Kralji ulice	29
3.4.4.1 Distribucija časopisa	29
3.4.4.2 Analiza člankov	30
3.5 REZULTATI IN ANALIZA INTERVJUJEV	34
3.5.1 Analiza intervjuja z brezdomci	34
3.5.2 Analiza intervjuja z vodjo in s socialno delavko Zavetišča za brezdomce CSD Maribor	37
3.5.3 Analiza intervjuja z bivšim brezdomcem	40
4 RAZPRAVA	44
5 ZAKLJUČEK.....	47
6 DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	50
7 LITERATURA.....	52
7.1 KNJIŽNI VIRI	52
7.2 SPLETNI VIRI	53
8 PRILOGE	55
8.1 INTERVJU Z BREZDOMCI.....	55
8.2 INTERVJU Z VODJO IN S SOCIALNO DELAVKO ZAVETIŠČA	59
8.3 INTERVJU Z BIVŠIM BREZDOMCEM	67

KAZALO TABEL

TABELA 1: TIPI BREZDOMSTVA.....	11
---------------------------------	----

KAZALO SLIK

SLIKA 1: KLOŠAR	8
SLIKA 2: GRAD V OBČINI RUŠE.....	27
SLIKA 3: NAJDENE BRISAČE NA OKNIH NA GRADU V OBČINI RUŠE	27
SLIKA 4: STAVBA NA ULICI KNEZA KOCLJA	28
SLIKA 5: STARI ZAPORI ZA EUROPARKOM	28
SLIKA 6: NAJDENE VZMETNICE – STARI ZAPORI ZA EUROPARKOM	28
SLIKA 7: KRALJI ULICE.....	30
SLIKA 8: ČLANEK »IZ DNEVNIKA 18-LETNE SARE«	31
SLIKA 9: ČLANEK »RIMSKA – ZAČASNO ZAVETIŠČE«.....	33

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujemo naši mentorici za vso njeno strokovno pomoč, čas, kritično presojo in potrpežljivost. Prav tako se ji zahvaljujemo za pomoč pri iskanju informacij.

Zahvaljujemo se tudi Zavetišču za brezdomce CSD Maribor in Zavetišču za brezdomne Nadškofijske Karitas Maribor za sodelovanje ter vsem intervjuvanim.

Zahvaljujemo se tudi vsem bližnjim za potrpežljivost in vzpodbudo.

POVZETEK

Od ljudi okoli nas velikokrat slišimo, kako so brezdomci sami krivi za svoj položaj, čeprav to morda ni vedno res. Kljub temu nihče ne želi govoriti z njimi ali jih povprašati o njihovi življenjski zgodbi. Opažamo, da v družbi velja nekakšna stigma do njih. Ljudje jih pogostokrat odganjajo in jih zaničujejo.

V raziskovalni nalogi nas je zanimalo, koliko resnice se skriva v teh predsodkih. Raziskovali smo življenje brezdomcev na območju Maribora, njihove strategije preživetja ter odnos družbe do njih. Prav tako sta nas zanimali pomoč in skrb občine za ljudi v takšnih situacijah.

Pri raziskovanju so nam bili v pomoč razni sekundarni viri. Osnova našega raziskovanja so bili intervjuji. Intervjuvali smo brezdomce iz Zavetišča za brezdomce Nadškofijske Karitas Maribor, vodjo Zavetišča za brezdomce CSD Maribor in socialno delavko, ki tam dela. Prav tako smo intervjuvali tudi nekdanjega brezdomca. Z intervjuji smo ob vpogledu v sekundarne vire želeli dobiti čim boljši vpogled v situacijo brezdomstva v Sloveniji.

KLJUČNE BESEDE:

brezdomstvo, socialna izključenost, stigma, življenjske strategije, marginalne skupine, družba, brezdomci

SUMMARY

From people that surround us we often hear how homeless only have themselves to blame for their life situation, although this might not always be the case. Despite that, nobody wants to talk to them nor ask them about their life story and because of their surrounding stigma they are often shunned by society.

We were interested in how truthful those prejudices are, so we researched the lives of many homeless to find out about their quality of life, their daily methods of survival and the general society's attitude towards them. In addition, we were also interested in municipality's help and care for people in these kinds of situations.

The basis of our research were the interviews which we conducted with the homeless from the Homeless Shelter of the Archdiocese Caritas Maribor, their social worker, the head of Homeless Shelter CSD Maribor and with a former homeless man. Through interviews, and the use of various secondary sources we wanted to get the best possible insight into the situation of homelessness in Slovenia.

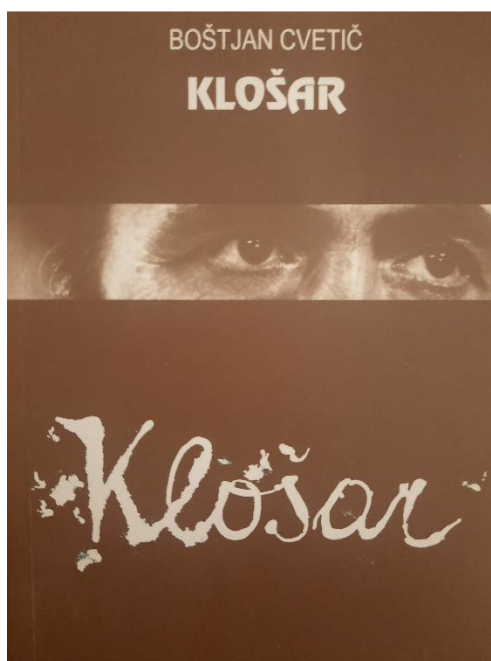
KEY WORDS:

homelessness, social exclusion, stigma, life strategies, marginal groups, society, the homeless

1 UVOD

»Se še najde kdo, ki misli na nas, ki ne pozablja, da smo tudi mi ljudje, čeprav morda drugačni, pa vendar ljudje. Imamo drugačno življenje, a vendar imamo dušo.« (Klošar)

Tako kot drugod po svetu so tudi pri nas brezdomci ena najbolj marginaliziranih in socialno izključenih družbenih skupin, ki postaja vse bolj odvisna od družbe. V Sloveniji je bilo raziskovanja brezdomstva do zdaj zelo malo, kar dokazuje tudi pomanjkanje pisnih del in raziskav. Po uradni oceni je v Sloveniji trenutno okoli 3600 brezdomcev. Ta številka pa se iz leta v leto kljub pogostim smrtim (predvsem v času epidemije) veča. Vsak izmed njih ima svoje razloge, zakaj jih je življenje pripeljalo do tega položaja. Pri nekaterih so ti razlogi zunanji, pri nekaterih notranji. Kot o drugih marginaliziranih skupinah tudi o brezdomcih obstaja več predsodkov, ki vplivajo na stigmo in socialno izključenost pri ljudeh. Ko prebijemo zunanje stene in prepreke na videz nepropustnega sveta brezdomstva, pridemo do mnogih neizčrpnih in globokih tem (npr. osamljenost, bivanjska izpraznjenost, nenavezanost, odvisnost, ontološka negotovost itd.), ki so povezane z vsemi nami. Pri brezdomcih pa so teme, ki so eksistencialno pomembne za vse nas, pogosto najbolj izpostavljene in boleče.

Slika 1: Klošar (lasten vir)

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Brezdomstvo

Brezdomstvo je eden od kompleksnih družbenih pojavov, ki terja daljše spremljanje in poglobljeno raziskovanje. Kljub temu na koncu še vedno težko odgovarjamo na vprašanja o vzrokih le-tega, pojavnih oblikah in možnostih ukrepanja.

Neposredno ga lahko spoznamo in razumemo z osebno udeleženo, posredno pa z raziskovanjem s pomočjo teoretičnih in empiričnih virov. Slednje povzroči stalno refleksijo in posledično s tem povezano stalno spreminjanje lastnih perspektiv. Že to, da govorimo o možnostih ukrepanja na področju brezdomstva, nam daje vedeti, da gre v družbi za nezaželen pojav, ki ga želimo reševati, rešiti ali pač zgolj umakniti s polja vidnega.

Brezdomstvo je za slovensko družbo razmeroma nov pojav. Deloma je nov pojav sam, deloma nova so tudi naša poimenovanja tega pojava. Novih je posledično tudi mnogo načinov razmišljanja, retorike, oblikovanja uradnih dokumentov, zakonskih in podzakonskih ureditev, vsebin socialnopolitičnih programov ter na koncu obseg naših osebnih izkušenj in vseh mogočih asociacij, ki jih beseda sproža v nas.

Poimenovanje je razmeroma novo tudi za ljudi, ki jih tako imenujemo. Včasih jih namreč nismo niti mi niti niso sami sebe tako imenovali. Nekoč so bili predvsem berači, morda potepuhi, zakoni in javnost so jih imenovali klateži. Prepoznavanje določenih ljudi kot brezdomcev in tudi njihovo drugačno samoopredeljevanje je zelo pogojeno z razvojem kulture cestnega življenja.

2.2 Definiranje brezdomstva

Definicije brezdomstva niso odvisne le od tega, v kolikšni meri je v nekem okolju problem politično in socialno priznan, ampak tudi od političnih in ekonomskih sredstev, ki so na voljo za iskanje rešitev.

Definiranje brezdomstva je odvisno od kulturnih in političnih ozadij, razumevanj in pritiskov. Prav tako je definicija brezdomstva vedno povezana s potrebami in pripravljenostjo za razvijanje ustrezne socialne politike.

V družbi, ki ima večja ekonomska in politična sredstva ter socialno in politično priznava ta pojav, ga je mogoče definirati širše. V takšnih družbah je država pristojna tudi za reševanje tega problema.

Po drugi strani pa iz socialne zgodovine modernih družb izhaja, da nižje socialno urejene države brezdomstva ne prepoznavajo kot državnega problema, če tovrstno ogrožene skupine niso njihovi državljani.

Najbolj preproste definicije brezdomstvo definirajo kot pomanjkanje strehe nad glavo oz. pomanjkanje ustreznega bivališča. V raziskovalni nalogi bomo uporabljali definicijo, ki je bila sprejeta za potrebe raziskave Brezdomstvo na Norveškem 2006 (Hansen), ker je po našem mnenju tudi najbolj objektivna oz. blizu razmeram brezdomstva v Sloveniji.

- Brezdomci so ljudje, ki ne posedujejo ali nimajo v najemu svojega lastnega bivalnega prostora in so tako nastanjeni v začasnih nastanitvah.
- Ljudje, ki začasno živijo s svojimi sorodniki, prijatelji ali znanci.
- Ljudje, ki so v zaporu ali v instituciji druge vrste in bodo v roku dveh mesecev izpuščeni, a zunaj institucije nimajo zagotovljenega svojega bivališča.
- Ljudje, ki za naslednjo noč nimajo preskrbljenega prenočišča.

2.3 Tipi brezdomstva

FEANTSA (Evropska zveza nacionalnih organizacij za delo z brezdomci) je razvila svojo shemo 13 vrst brezdomstva in stanovanjske izključenosti. Shema daje najširši okvir definiranja brezdomstva, ki nam omogoča ugledati pojav brezdomstva v širšem okviru in v odnosu s sorodnimi pojavi.

Tabela 1: Tipi brezdomstva (Dekleva in Razpotnik (2007), str. 19)

KONCEPTUALNA KATEGORIJA		OPERACIONALNA KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	GENERIČNA DEFINICIJA
Brez strehe (roofless)	1	Ljudje, ki živijo na prostem, na javnem prostoru (brez zavetja)	1.1	Spijo pod milim nebom, nimajo 24-urnega dostopa do nastanitve/nimajo bivališča
			1.2	Dostopni s terenskim delom
	2	Ljudje, ki živijo v nočnih zavetiščih in so prisiljeni nekaj ur na dan preživeti na javnih prostorih	2.1	Nizkopražna zavetišča, ki vključujejo le nočitve. (* spanje v Ljubljani v zabojnikih)
			2.2	Poceni penzioni
			2.3	Kratkotrajne hotelske namestitve
Brez stanovanja (houseless)	3	Ljudje, ki živijo v zavetiščih za brezdomce/ kratkoročnih namestitvah	3.1	Zavetišče (hostel) za brezdomce z začasno nastanitvijo
			3.2	Začasno bivanje (brez določenega roka)
			3.3	Začasno bivanje (s predhodnim rokom)
			3.4	Začasno bivanje (z daljšim rokom)
	4	Ženske, ki živijo v zavetiščih/zatočiščih/ varnih hišah za ženske	4.1	Nastanitev v zavetiščih za ženske, varne hiše
			4.2	Podprte (razpršene) namestitve
	5	Ljudje, ki bivajo v zavetiščih/azilih za priseljence	5.1	Začasne nastanitve/ sprejemni centri (azili)
			5.2	Nastanitve za repatriiranje
			5.3	Bivališča za priseljske delavce (* samski domovi)

	6	Ljudje, ki so pred odpustom iz institucij	6.1	Kazenske institucije (pripori, zapori)
			6.2	Medicinske institucije
	7	Ljudje s specializirano podporo v zvezi z namestitvijo (zaradi brezdomstva)	7.1	Skupinske podprte (varovane) namestitve
			7.2	Individualne podprte (varovane) namestitve
			7.3	Namestitve v foajejih
			7.4	Nastanitve za najstniške starše
Negotovo (insecure)	8	Ljudje, ki bivajo v negotovih bivališčih (brez pravice najema)	8.1	Začasno bivanje s sorodniki / prijatelji (ne po svoji izbiri)
			8.2	Bivanje brez veljavne (pod)najemne pogodbe
	9	Ljudje, ki živijo v grožnji pred izselitvijo /deložacijo	9.1	Pravne prisilne izselitve najemnikov
			9.2	Pravne prisilne izselitve zaradi spremembe lastnine (* zaradi denacionalizacije)
	10	Ljudje, ki živijo pod grožnjo nasilja	10.1	Življenje pod grožnjo nasilja s strani partnerja, staršev ali drugih
Neprimerno (inadequate)	11	Začasne strukture	11.1	Mobilno domovanje (v avtu, prikolici, kolibi, vagonu)
			11.2	Ilegalna zasedba zemljišča (npr. Romi)
			11.3	Ilegalna zasedba stavbe (skvotiranje, * bivanje v "bazi", bivaku)
	12	Ljudje, ki živijo v neprimernih bivališčih	12.1	Neprimerno za bivanje (glede na nacionalno zakonodajo ali standarde)
	13	Ljudje, ki živijo v ekstremni prenaseljenosti	13.1	Glede na nacionalno normo prenaseljenosti

2.4 Brezdomstvo pri mladih

Tako kot je težko meriti razširjenost brezdomstva, je težko zajeti obseg brezdomstva med mladimi. Težje jih je prepoznati in identificirati. Med mladimi tudi ni neke splošne definicije brezdomstva. Vedno več pa se pojavlja tudi takšnih primerov. Brezdomstvo ima velik vpliv na mlade, saj dolgoročno učinkuje na njihovo izobrazbo, usposabljanje, zaposlitvene možnosti, zdravje, finančno stanje, krčenja socialnih omrežij in lahko vodi do poslabšanja situacije zlorabe prepovedanih substanc.

Mladi brezdomci, ki večino svojega časa namenijo iskanju prenočišča, težje spremljajo izobraževalne programe. Poleg tega mladim brezdomcem šolanje otežujejo še druge ovire, kot so na primer pomanjkanje prevoza, zahteve glede legalnega skrbnika, stanovanjske zahteve, pomanjkanje prostora za opravljanje obšolskih obveznosti in materialov, pomanjkanje primernih oblačil itd. To lahko vodi do slabih učnih dosežkov, pogostejšega ponavljanja razreda, pogostejših izostankov in do začasne izključitve ali celo izstopa iz sodelovanja v izobraževalnih programih.

Dlje časa kot so mladi brezdomni v takšni situaciji, manjše so njihove zaposlitvene možnosti. Mnogi se zatečejo k prepovedanim substancam, da bi se lažje soočili s stresom in obupom, ki ju povzročajo nestabilne stanovanjske razmere.

Mladi brezdomci bolj verjetno doživljajo množico zdravstvenih težav, kot so na primer motnje prehranjevanja, astma, hiperaktivnost, vedenjske težave, zavirana rast, anemija in spolno prenosljive bolezni. Mlade ženske so tudi v večji nevarnosti bolj izpostavljene situacijam/nevarnostim, ki imajo za posledico lahko nosečnost.

Finančni učinek brezdomnosti je lahko zelo velik in se povečuje s časom, v katerem mlad človek ostane v takšnem bivanjskem in življenjskem stanju. Večina mladih nima zaposlitve in je odvisna od majhne socialne podpore. Tisti, ki jim delo uspe najti, običajno najdejo fizično naporno in predvsem izjemno slabo plačano delo, kjer pogosto ne zaslužijo dovolj za preživetje. Večina mladih v takšni situaciji zapade tudi v dolgove.

(Povzeto po: [https://www.kraljiulice.org/library/969/sabina-letnar-\(2014\)-brezdomstvo-med-mladimi-predstave-o-brezdomnih-mladih.pdf](https://www.kraljiulice.org/library/969/sabina-letnar-(2014)-brezdomstvo-med-mladimi-predstave-o-brezdomnih-mladih.pdf) . Pridobljeno: 9. 10. 2021)

2.4.1 Strah pred brezposelnostjo pri mladih

Čeprav uradni podatki za Slovenijo kažejo na upad brezposelnosti med mladimi, poročana stopnja brezposelnosti temu ne sledi in predstavlja skoraj trikratnik uradno zabeležene anketne stopnje brezposelnosti. V tem oziru se kaže obstoj tako imenovane »nevidne brezposelnosti«.

Razkorak med pridobljenimi kompetencami mladih in zahtevami na delovnem mestu je v primerjavi z letom 2013 manjši. Poleg tega postane ta razkorak manj izrazit, če analiziramo samo tiste, ki niso več v formalnem izobraževanju. V tej skupini se neujemanje kompetenc in zaposlitvenih zahtev izrazito zmanjšuje z višjo stopnjo dosežene izobrazbe.

V isti raziskavi so tudi odkrili, da je vedno večje število mladih pripravljenih ustanoviti svoje podjetje, da bi se le izognili brezposelnosti.

Po skoraj pol desetletja hitre gospodarske rasti mlade danes bolj skrbijo možnosti zaposlitve, verjetnost izgube službe, pomanjkanje denarja in pridobitev stanovanja. Ekonomskih priložnosti je z gospodarsko rastjo več za vse, vključno z mladimi. To se med drugim kaže v nizki stopnji brezposelnosti mladih, ki je v Sloveniji v zadnjih letih nižja od 10 % (8,8 % leta 2018, 9,1 % leta 2019), kar je manj kot kadarkoli v zgodovini samostojne Slovenije (podatki Svetovne banke).

*(Povzeto po: file:///C:/Users/mavri/Downloads/Mladina%202020_FF%20Maribor.pdf.
Pridobljeno: 27. 1. 2022)*

2.5 Osnovne potrebe

Kot je splošno znano, ima vsak človek temeljno potrebo po hrani, domu in socialnih stikih. To je v hierarhiji potreb opredelil A. Maslow. V njegovi teoriji je sedem stopenj hierarhije, štiri nižje in tri višje stopnje:

1. fiziološke potrebe (po hrani, vodi, počitku ...),
2. potrebe po varnosti,
3. potrebe po pripadanju in ljubezni,
4. potrebe po ugledu, spoštovanju,

5. kognitivne potrebe,

6. estetske potrebe,

7. samo aktualizacija.

Kot vemo že iz psihologije, morajo biti potrebe na nižji stopnji zadovoljene, da lahko razvijamo in čutimo potrebe na višji stopnji. Pri brezdomnih osebah vidimo, da težko zadovoljijo že potrebe na osnovnih stopnjah, zato tudi težko razvijajo višje potrebe. Človek težko razmišlja o čem drugem, če nima hrane, prenočišča, možnosti opraviti osnovne higienske potrebe ...

Za zagotavljanje osnovnih potreb potrebujemo določene dohodke, ki pa so v družbi neenako razporejeni. Ljudje iz različnih delov družbene hierarhije imajo različne možnosti za zagotavljanje osnovnih potreb. Težjo dostopnost imajo nižji deprivilegirani družbeni sloji. Iz raziskav izhaja, da slovenska družba izkazuje tipično pozno moderno razredno distribucijo, torej srednje slojno družbo. Iz raziskav prav tako izhaja, da slovensko javno mnenje ne podpira prevelike družbene neenakosti, izražene v dohodkovnih razponih. Po mednarodni družboslovni raziskavi 52,6 % Slovencev (respondentov v raziskavi) zavrača velike razlike v dohodkih v Sloveniji, 44,2 % ljudi pa meni, da je za zmanjšanje razlik v dohodkih odgovorna vlada. Iz raziskav izhaja tudi, da imajo Slovenci odklonilen odnos do velikih dohodkovnih razponov in do neenakega dostopa do temeljnih družbenih dobrin, kot so na zdravstvo, šolstvo, sociala.

(Povzeto po: <https://www.cjm.si/wp-content/uploads/2021/10/VREDNOTE-13-WEB.pdf> , str. 237 – 247. Pridobljeno: 4. 4. 2022)

2.6 Revščina

Brezdomstvo se zelo povezuje z revščino, saj je to ena od njenih najbolj skrajnih oblik. Povežemo jo lahko z nezmožnostjo zadovoljevanja temeljnih potreb. Posledično tudi ogroža zdravje ljudi. V grobem lahko razdelimo razlage revščine v dve skupini. Na tiste, ki iščejo vzroke v revežih samih, in tiste, ki po drugi strani iščejo vzroke v družbi, natančneje v organizaciji družbe.

Med prve spada teorija o subkulturi revščine, ki trdi, da revni sami izoblikujejo posebne življenjske vzorce, norme in vrednote. Zanje so značilni vdanost v usodo, občutek

manjvrednosti, nemoči in odvisnosti. Revni naj ne bi bili usmerjeni v trdo delo, prav tako naj bi imeli nizke ambicije. Tu lahko opazimo veliko povezav z raznimi stereotipi.

Nasprotuje ji teorija situacijske prisile. Ta meni, da je ravnanje revnih posledica situacije, v kateri so. Revni so ekonomsko in socialno deprivilegirani, izključeni iz številnih možnosti ter priložnosti dostopa do ključnih družbenih dobrin, kar jih zadržuje znotraj tega statusa. Teorija pravi, da imajo negativen odnos do dela, ker so slabo plačani ali brez ugleda, ne varčujejo, ker so njihovi prihodki premajhni. Med takšnimi razlagami je potrebno omeniti konfliktno teorijo in to, da je revščina družbeno funkcionalna. Konfliktna teorija verjame, da je revščina problem, ki izhaja iz slojevitosti in nujen proizvod kapitalistične proizvodnje, saj je pogoj za bogastvo drugih. Funkcionalistična razlaga revščine pa poudarja, da ta ustvarja delovna mesta in tako imenovano industrijo revščine. Priskrbi pa tudi ljudi, ki so prisiljeni opravljati nizko vrednotena in plačana dela. Izpostavlja njen funkcionalni vidik.

(Povzeto po: Haralambos, M. in Holborn, M. (1995), str. 172-181)

2.7 Zdravstvo

Zaradi življenjskih okoliščin so brezdomci izpostavljeni več različnim tveganjem za zdravje na individualni in družbeni ravni. Posledica teh okoliščin je tudi močna izpostavljenost svojevrstnim boleznim. Seveda ima večina tudi zelo poslabšan imunski sistem. Najbolj jih prizadenejo socialne bolezni (to so bolezenska dogajanja in stanja, ki nastajajo kot posledica življenja in dejavnosti v družbi). Stigma in izključenost žal prispevata k mnogim težavam, vključno z ovirami pri doseganju informiranosti ter zdravstvenih preventivnih in kurativnih storitev, drugače rečeno, pri uresničevanju pravice do zdravja.

2.8 Deložacije

V slovenskem slovarju je deložacija definirana kot prisilna izselitev iz stanovanjskih ali poslovnih prostorov. V letih pred epidemijo (SARS-CoV-2) se je letno število deložacij že zelo znižalo, v času epidemije pa se je spet povečalo, kljub temu da slovenska zakonodaja pred samo deložacijo uzakonjuje več varovalk, ki naj bi jo preprečile

V intervjuju za 24ur je dr. Srna Mandič (izredna profesorica na FDV UL in raziskovalka na Centru za proučevanje družbene blaginje) povedala, da je deložacija na lestvici stresnih stvari v življenju na drugem mestu, takoj za smrtjo partnerja, saj je to velik napad na integriteto posameznika. (Povzeto po: <https://www.24ur.com/veriga-dobrih-ljudi/na-lestvici-stresa-je-delozacija-takoj-za-smrtjo-partnerja.html>. Pridobljeno: 5. 11. 2021)

Deklaracija o človekovih pravicah določa, da je stanovanje temeljna človekova pravica. Slovenska ustava poudarja, da država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje, ga pa ne dojema kot temeljno pravico.

V Mariboru se lahko tisti, ki jim grozi deložacija in potrebujejo pri tem pomoč in podporo, obrnejo na Kralje ulice, ki imajo mariborski sedež na Preradovičevi ulici 17a v drugem nadstropju. Tam izvajajo tudi popoldanske aktivnosti za pomoč in svetovanje posameznikom pri reševanju drugih problemov, imajo skupino za pomoč ženskam ter aktivnosti za otroke in mladostnike v stiski.

Njihov program je sestavljen iz dveh delov. V prvem delu k njim napoti osebe Javni medobčinski stanovanjski sklad, za katere ta oceni, da bi pri njih bila potreba po vključitvi strokovnih delavcev programa na terenu.

(Povzeto po: <https://mbreport.si/novice/mariborski-kralji-ulice-za-preprecevanje-delozacij/>. Pridobljeno: 5. 11. 2021)

2.9 Stigma

Stigmatizacija ima velik vpliv na dostojno življenje, saj osebi zmanjša obseg možnosti ali pa jih celo onemogoči. V sodobnem jeziku stigma še pomeni neko zaznamovanost. Na primeru brezdomcev ne govorimo samo o vidni zaznamovanosti, ampak bolj o zaznamovanosti, ki deluje kot atribut nezaželenosti in zavrženosti.

Stigma se lahko pokaže kot strah pred brezdomci, ljudmi s težavami v duševnem zdravju. Lahko se pokaže v stereotipih kot na primer, da so brezdomci nevarni. Pokaže pa se tudi v vedenju ljudi, na primer takrat, ko se ljudje izogibajo brezdomcev, jih zagledajo in gredo na drugo stran ceste, obračajo pogled od njih.

Družba stigmatiziranega posameznika ali skupino popolnoma izključi in na tak način popolnoma degradira. Odvzame mu moč, da bi bil slišan in upoštevan član družbe. Tako brezdomca s stigmatiziranjem diskvalificiramo. Postavi se ga v položaj, ko je samo brezdomec in se z njim po našem mnenju ni več potrebno ukvarjati.

S stigmatizacijo je povezana tudi socialna izključenost. Ta se krepi vzporedno s stigmo. Pri tem gre za stanje, ko si oseba želi stika z drugimi, vendar kljub želji in trudu stika ne more vzpostaviti. Pri socialni izključenosti gre za proces, pri katerem je posameznik izključen iz družbenega okolja

2.9.1 Družbena konstrukcija stigme

Za razumevanje stigmatizacije marginalnih družbenih skupin smo uporabili Goffmanov koncept ustvarjanja socialne identitete in upravljanja s kolektivnimi stigmami v delih *Stigma* in *Azili*.

Goffmanovo klasično interakcionistično delo *Stigma* ima izjemno analitično vrednost za razumevanje subjektivnih izkušenj, občutij pri izgrajevanju skupinske identitete, *Azili* pa za razumevanje procesov stigmatizacije in marginalizacije na temelju skupinske pripadnosti.

Avtor loči stigmo glede na videz, stigmo glede na karakterne lastnosti in stigmo glede na skupinsko pripadnost, tj. filogenetska stigma, ki izhaja iz nacionalnosti, rase, religije ali seksualne usmerjenosti.

Stigmo je v precejšnji meri razumel kot interaktivno izkušnjo, ki se tvori v dinamičnih procesih družbenega pripisovanja nezaželenih lastnosti ter s tem poveznega statusa in subjektivnega doživljanja inferiornosti. Goffman je v svojih delih dokazal, da stigma ni določena posameznikova/skupinska značilnost sama po sebi, temveč pripisano posplošeno negativno vrednotenje take značilnosti. S stigmo se osebi/skupini pripiše atribut, ki je diskreditirajoč. Trdil je še, da pogosto prihaja do posploševanja stigmatizirajoče lastnosti na vse lastnosti osebe. Predpostavil je tudi, da so osebe v teh procesih praviloma nezmožne kreiranja „normalne“ socialne identitete in s tem izpostavljene tveganju samoodtujitve na osnovi lastnih identitetnih prepričanj.

Obče znano je, da so stigme povezane z družbeno distanco in marginalizacijo.

2.9.2 Klošar, Gašper Cvetič

»Moje izkušnje s to specifično populacijo so prijetne in vznemirljive. Če izvzamemo tiste stvari, ki jih prinese njihov način življenja, gre v večini primerov za dobre ljudi, da o njihovi inteligenci, pogledih na življenje sploh ne gre dvomiti. Marsikoga izmed nas, tako imenovanih normalnih, z lahkoto dajo v koš. Nikjer nisem prisluhnil toliko odkritim in lepim besedam, in to o stvareh, ki nam nič ne pomenijo in so nam samoumevne. Nikoli nisem verjel, da so ti ljudje sposobni tako globokih čustev in da jih tako neusmiljeno ter trdno skrivajo pred nami.«

[Cvetič B. (2001), str. 81]

Zgodba Klošar na zelo realen način prikazuje življenje brezdomcev, da nam dober vpogled v njihove težave. Je izpoved brezdomca z imenom Jaka. Ta si ne upa zares odpovedati svojemu načinu življenja. Prav tako se vsak dan predaja omami alkohola. Vsi ga samo obsojajo, nihče pa se ne poglobi v njegovo početje in, najpomembnejše, razloge zanj. Je zavrženec že iz otroštva. Kaže, kako malo pozornosti se pravzaprav posveča tej družbeni skupini.

Tako kot v realnosti ljudje pozabijo nanje, se to dogaja tudi v knjigi. Pozabljajo, da so tudi brezdomci ljudje s srcem, ki si v veliko primerih želijo spremembe položaja. Dokler njihovega življenja zares ne živimo, je zelo težko kaj reči in se pretvarjati, da smo pametnejši, da vemo, kaj doživljajo.

2.10 Trenutno stanje v Sloveniji

Po splošno znanih podatkih je v Sloveniji danes okoli 3600 brezdomcev. Da je točno število brezdomcev zares nemogoče določiti, potrjuje tudi podatek društva Brezdomni do ključa, v katerem so združene vse organizacije, ki delajo z brezdomci.

Gospodarska rast v Sloveniji je začela v zadnjih letih spreminjati trende zaposlenosti. Zaposlovanje brezposelnih oseb je v veliki meri odvisno od razmer v gospodarstvu, pomemben dejavnik pa so tudi ukrepi aktivne politike zaposlovanja in drugi ukrepi države na trgu dela.

Večino programov aktivne politike zaposlovanja za brezposelne osebe država Slovenija izvaja preko Zavoda za zaposlovanje. Ta vodi tudi evidenco registrirano brezposelnih oseb ter spremlja trende zaposlovanja na trgu dela. Zavod brezposelnim osebam pomaga načrtovati karierno pot, jim svetuje in jih motivira. Pri iskanju zaposlitvenih možnosti in pri izdelavi

zaposlitvenega načrta za vsakega posameznika upošteva tako posameznikove poklicne kompetence, interes za zaposlitev, mobilnost, veščine iskanja zaposlitve kot tudi morebitne pomanjkljivosti in ovire za aktiven vstop na trg dela.

Programi za zaposlovanje so dobro organizirani. Večino takšnih programov za zaposlovanje brezposelnih oseb v Sloveniji se izvaja preko Zavoda za zaposlovanje. Ta vodi tudi evidenco registriranih brezposelnih oseb. Prav tako pa spremlja tudi trende zaposlovanja. Zavod tudi pomaga brezposelnim osebam načrtovati karierno pot, hkrati pa jim svetuje in jih motivira. Pomaga jim aktivno vstopiti na trg dela, tako jim pri iskanju zaposlitvenih možnosti in pri izdelavi zaposlitvenega načrta za vsakega posameznika upošteva tako posameznikove poklicne kompetence, interes za zaposlitev, mobilnost, veščine iskanja zaposlitve kot tudi morebitne pomanjkljivosti in ovire za aktiven vstop na trg dela. (Povzeto po: <https://www.gov.si/podrocja/zaposlovanje-delo-in-upokojitev/>. Pridobljeno 20. 1. 2022)

V slovenskem sistemu obstaja pomanjkljivost, osredotoča se namreč na zaposlovanje in vzpodbujanje dela ter vrnitev v "normalno" življenje, pozablja pa, da so osnove, ki jih človek za to potrebuje: dom, postelja, možnost za osnovno higieno in hrana. Centri za pomoč brezdomcem so dobro urejeni, a žal se tudi ti ne morejo širiti v nedogled, tako obstaja problem pomanjkanja prostora in postelj. Glede na opisane razmere bi država najprej morala investirati v več postelj.

2.10.1 Izboljšanje – državno reševanje brezdomstva

23. 4. 2010 je na Pedagoški fakulteti v Ljubljani potekal sestanek strokovnih delavcev s področja brezdomstva. Pogovor je tekel o njihovih potrebah, težavah, ki jih pestijo pri delu, vizijah in željah, kako spremeniti položaj organizacij in njihovih uporabnikov. V nadaljevanju smo na kratko povzeli njihove ugotovitve, ker smo v intervjuju z vodjo Zavetišča za brezdomce Maribor in njihovo socialno delavko ugotovili, da se situacija ni spremenila.

- Kadri in financiranje

Mnoge organizacije občutijo pomanjkanje kadra, ki je ustrezno izobražen. Manjkalo naj bi tudi več izobraževanj za delo z brezdomci.

- Novi programi

Izražena je bila potreba po trajni in varnostni nastanitvi ter razvoju dostopnega zaposlovanja za brezdomne. Prav tako je bila izražena potreba po razvoju stanovanjskih skupnosti za različne skupine ljudi npr. za ostarele uporabnike nedovoljenih drog, zasvojenke, ki abstininirajo itd.

- Sodelovanje, povezovanje

Pojavila se je potreba po krovni organizaciji na področju brezdomstva, ki bi vse povezovala in koordinirala.

- Posebno ogrožene skupine

Izpostavljeni sta bili potrebi po domski nastanitvi ljudi, ki so dolgotrajno izpostavljeni brezdomstvu in zasvojeni s prepovedanimi drogami, ter potreba po varni sobi za injiciranje drog. Prav tako je bila izpostavljena velika potreba za posthospitalno obravnavo za brezdomne.

- Problematika stalnega bivališča

Poseben problem je, da brezdomni nimajo nikjer prijavljenega stalnega prebivališča. S tem so povezane tudi težave z osnovnim zdravstvenim zavarovanjem, ki si ga posledično ne morejo urediti. Zaradi odsotnosti stalnega prebivališča posamezniki tudi ne morejo kandidirati na različnih razpisih, npr. za bivalno enoto itd.

(Povzeto po: Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2010), str. 33-37)

2.10.2 Ocena vladnih politik na področju brezdomstva

Vesna Leskošek v oceni vlade na področju brezdomstva na Konferenci o socialni izključenosti, revščini in brezdomstvu (2010) poudarja:

Leta 2009 je slovenska vlada odgovarjala na vprašalnik Evropske komisije o brezdomstvu in izključenosti iz dostopa bivališča. Odgovori so zanimivi, saj odražajo odnos vlade do brezdomstva. Podane so nekatere izmed njenih ugotovitev, ki zelo dobro predstavljajo stanje v državi še danes:

1. Slovenska vlada ne definira brezdomnosti kot pomanjkanje dostojnega, varnega in stalnega bivališča, temveč bolj kot osebni problem brezdomcev, kar je pomemben razlog, da nimamo celostne in konsistentne politike na tem področju.

2. Na ravni države nimamo ne kratkoročnih ne dolgoročnih ciljev in ne ukrepov na področju brezdomstva.
3. Brezdomci so obravnavani predvsem kot socialni problem, ki ga rešujejo s parcialnimi rešitvami, sami pa niso upravičeni do samostojnega in neodvisnega bivališča.
4. Na področju brezdomstva ni nacionalnega programa, ki bi bil jasno usmerjen v odpravo te težave.
5. Socialna stanovanja, ki so zagotavljala dostojna bivališča veliko ljudem, je zamenjal koncept začasnih kriznih prostorov, kjer gre pogosto za prostore na robu higienskih in gradbenih minimumov. Sistem ne deluje, ker iz teh začasnih enot ni sistemskih izhodov.

(Povzeto po: Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2010), str. 28)

2.11 Brezdomstvo na Finskem

Dober zgled ustvarjanj nove politike na področju brezdomstva bi bila lahko Finska. Njihov nacionalni program sledi ideji "najprej dom". Torej so se težave brezdomstva lotili z drugega konca – brezdomcem najprej ponudijo dom, šele nato jim pomagajo reševati težave, zaradi katerih so na cesti. Pristop temelji na pravicah posameznikov in vidi stabilno, zasebno, spodobno nastanitev kot predpogoj za reševanje ostalih problemov, kot so težave v duševnem zdravju ali zasvojenost.

Druge evropske države delujejo prav nasprotno: od brezdomcev najprej zahtevajo, naj razrešijo svoje težave, šele nato, če so pri reševanju težav uspešni, dobijo možnost nastanitve.

Postavlja se vprašanje, ki se je pojavilo tudi pri Fincih. Kako naj se oseba s težavami postavi na noge na ulici? Zelo težko oz. skoraj nemogoče. Človek, ki je depresiven zaradi izgube zaposlitve, strehe nad glavo in izgube družine, se sredi zime težko loti dela »na sebi«. Seveda hkrati tava po ulicah in spi na cesti. Težka oz. skoraj nemogoča naloga, so menili Finci. Zato so se odločili, da bodo tistim, ki so na cesti, najprej ponudili dom. S tem so te osebe dobile varnost, mir, dostojanstvo ... In v tem ozračju je rehabilitacija možna. Ugotovitve kažejo, da je rehabilitacija v podprtih nastanitvah zelo uspešna. Podobno dela tudi Norveška.

(Povzeto po: Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2010), str. 50)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Raziskovalni problem

Ali so brezdomci v večini primerov sami krivi za svojo situacijo (bivalno, finančno) ali pa so bili samo žrtve spleta okoliščin?

V raziskovalni nalogi nas je zanimalo, koliko resnice se skriva za predsodki o brezdomcih, kot so na primer mišljenje, da so sami krivi za svojo situacijo. Raziskovali smo življenje brezdomcev na območju Maribora, njihove strategije preživetja, kako država in občina poskrbita za njih ter odnos družbe do njih s poudarkom na mladih.

Raziskovalni problem je nedvomno povezan tudi s strukturnimi razlogi, ki so v veliki meri pogojeni s socialno politiko države ter odnosom in ukrepi lokalne skupnosti.

3.2 Hipoteze

Na osnovi pregleda literature ter raziskav na tem področju smo postavili naslednje hipoteze:

1. hipoteza: Večina brezdomcev ni kriva za svojo situacijo.
2. hipoteza: Razne odvisnosti (alkohol, droge ...) niso najpogostejši razlog za brezdomstvo.
3. hipoteza: Država in občina za brezdomce ne poskrbita dovolj dobro.
4. hipoteza: Brezdomstvo je lahko tudi osebna izbira življenjskega sloga.

3.3 Metodologija dela

Uporabili smo naslednje metode dela:

- analizo dokumentov – študij relevantnih teoretskih in empiričnih virov ter kvalitativno analizo vsebin časopisa,
- metodo spraševanja – fokusni in polstrukturiran intervju ter elektronski intervju.

3.3.1 Analiza dokumentov

Teoretični del naloge je zasnovan na študiju strokovnih virov. Pregled pravnega položaja brezdomstva in državne regulacije revščine ter socialne izključenosti smo opravili z delno analizo relevantne zakonodaje (zakonov, podzakonskih aktov in resolucij, občinskih ukrepov socialne politike). Komentirali smo jo s pomočjo strokovnih mnenj delavcev Zavetišča za brezdomce na Šentiljski cesti v Mariboru.

Analizo časopisa Kralji ulice smo opravili s kvalitativno analizo vsebin, uredniške zasnove časopisa ter novinarske in izdajalske produkcije.

3.3.2 Metoda spraševanja

Življenje brezdomcev v Mariboru in organizirano pomoč lokalne skupnosti smo raziskovali z intervjuji. Uporabili smo polstrukturiran intervju z vodjo in socialno delavko Zavetišča za brezdomce na Šentiljski cesti v Mariboru, ki deluje kot javno financiran program v okviru Centra za socialno delo Maribor, in s pristojnim na Karitasu ter fokusni intervju z brezdomci v Zavetišču za brezdomce Nadškofijske Karitas v Mariboru.

Za raziskovanje vsakodnevnega življenja brezdomcev smo se poslužili poslušanja življenjskih zgodb in nestrukturiranega intervjuja.

V vzorec smo po metodi snežne kepe vključili tudi intervju z nekdanjim brezdomcem, s katerim smo opravili elektronski intervju na daljavo. Poslali smo mu vprašanja preko elektronske pošte, na katera je odgovoril.

Pri določanju velikosti vzorca smo uporabili načelo informacijske moči, ki pravi, da več relevantnih informacij, kot jih vzorec ima za raziskavo, narekuje potrebo manjšega števila vključenih. Vzorčenje nam je oteževala tudi relativna skritost in nevidnost brezdomstva ter družbena stigma, ki raziskovanim ovira razkrivanje pred raziskovalcem.

Zbrano gradivo smo analizirali s subtilnim dekodiranjem govornega koda brezdomcev s pripisanimi pomeni in interpretirali s pomočjo teorije.

Analizo smo opravili s ciljem, da pridemo do ugotovitev, ki bi nam pomagale pri vrednotenju hipotez in končnih ugotovitvah. Predvsem smo se osredotočali na življenjske zgodbe, vzroke za brezdomstvo in delovanje države ter občine.

Osebnosti in identiteto brezdomcev smo anonimizirali v vseh fazah raziskave.

3.3.3 Potek (način) raziskovanja

- Izvedba fokusnega intervjuja:

»Fokusni intervju je oblika metode spraševanja, kjer raziskovalec zbere manjšo skupino ljudi z namenom, da se pogovarjajo o določeni temi, ki je članom fokusne skupine poznana že vnaprej. V primerjavi z navadnim intervjujem ima določene prednosti: v relativno kratkem času pridobimo podatke od večjega števila ljudi, zaradi sinergičnih učinkov lahko oblikujemo celovitejšo zgodbo, primeren je za obravnavo občutljivejših tem (razvije se lahko občutek solidarnosti in medsebojnega spoštovanja med člani fokusne skupine), raziskovalec lahko ugotovi, kako posamezniki reagirajo na mnenja drugih in kako so sposobni zagovarjati svoja stališča.« (Povzeto po: <https://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474674/fokusni-intervju>. Pridobljeno: 27. 2. 2022)

Fokusni intervju smo izvedli dne 23. 12. 2021 z brezdomci v Zavetišču za brezdomce Nadškofijske Karitas v Mariboru.

- Opravljanje polstrukturiranega intervjuja:

»Polstrukturirani intervju se nahaja med dvema ekstremoma (to je strukturirani in nestrukturirani intervju). Pri omenjenem intervjuju si raziskovalec poleg splošne sestave intervjuja, v kateri postavi cilje, ki naj bi jih z intervjujem dosegel, vnaprej pripravi tudi nekaj bistvenih vprašanj, navadno odprtega tipa, ki jih postavi vsakemu vpraševancu, preostala vprašanja pa oblikuje sproti med potekom intervjuja. Polstrukturirani intervju je zelo prožna tehnika zbiranja podatkov: uporabi se lahko zaprti ali odprti tip vprašanj, odgovori vpraševanca so lahko kratki, lahko pa odgovarja v obliki pripovedi, uporaben je pri študiji primera in tudi na večjih vzorcih, uporabi se lahko kot samostojna tehnika zbiranja podatkov ali v kombinaciji z drugimi tehnikami.« (Povzeto po: <https://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474922/polstrukturirani-intervju>. Pridobljeno: 27. 2. 2022)

Polstrukturiran intervju smo izvedli 12. 1. 2022 z vodjo in socialno delavko Zavetišča za brezdomce na Šentiljski cesti v Mariboru, ki deluje kot javno financiran program v okviru Centra za socialno delo Maribor in s pristojnim na Karitasu.

- Izvedba elektronskega intervjuja

Individualno smo intervjuvali nekdanjega brezdomca. Pogovarjali smo se na daljavo s pomočjo elektronske pošte.

Vnaprej smo pripravili vprašanja in mu jih poslali po elektronski pošti dne 12. 2. 2022. Odgovore nam je poslal po elektronski pošti dne 14. 2. 2022. Nato smo mu zastavili še nekaj vprašanj, na katera je odgovarjal sproti (isti dan).

3.4 Rezultati in analiza podatkov

3.4.1 Zavetišča v Mariboru

V Mariboru trenutno delujeta dve večji zavetišči za brezdomce. Prvo je Zavetišče za brezdomce Maribor, ki je pod okriljem Centra za socialno delo. Drugo pa je zavetišče pod okriljem Nadškofijske Karitas. Obe zavetišči sta trenutno polni in imata seznama s čakalno vrsto. Letni čas na zapolnjenost ne vpliva, saj sta v zimskem času enako polni kot v poletnem. Za brezdomce v njih skrbijo socialne delavke in delavci, ki jih vedno bolj primanjkuje.

Zavetišča brezdomcem pomagajo pri uresničevanju osnovnih človekovih potreb. Med drugim pa čez dan nudijo tudi razne delavnice in predavanja.

Potek dneva v Zavetišču za brezdomce Nadškofijske Karitas v Mariboru:

- 7.00 zajtrk
- 10.00 delavnice
- prosto + kosilo
- 15.00 delavnice
- večer: prosto, ogled serije, filmov, druženje, branje.

3.4.2 Nahajališča brezdomcev v Mariboru

V Mariboru je brezdomce možno opaziti v večini predelov mesta. Obstajajo pa bolj specifična mesta nahajališč, kjer se tisti, ki prebivajo na ulici in ne v zavetiščih, nahajajo ter seveda skrivajo.

Dom na prostem se lahko skriva marsikje: na ulici, v parku, pod streho podhoda itd. Letni čas ne vpliva na pogostost brezdomstva. Tudi na prostem jih lahko najdemo na toplem poletni dan ali v mrzlih zimskih nočeh.

Brezdomci se velikokrat potikajo in začasno živijo v zapuščenih zgradbah. Takšen primer je grad v občini Ruše, ki je danes zapuščen in propada.

Slika 2: Grad v občini Ruše (lasten vir)

Slika 3: Najdene brisače na oknih na gradu v občini Ruše (lasten vir)

Poseben primer je velika stavba na Ulici Kneza Koclja nasproti Narodnega doma oziroma zavoda Kibla. Stavba, ki je nedokončan gradbeni projekt propadlega podjetja, nima fasade ali oken, je degradirana in intenzivno propada.

Slika 4: Stavba na ulici Kneza Koclja (lasten vir)

Pogosto zbirališče so tudi stari zapori za nakupovalnim središčem Europarkom, kjer se že leta zbirajo narkomani in brezdomci. To dokazujejo tudi tam najdene vzmetnice in igle.

Slika 5: Stari zapori za Europarkom (lasten vir)

Slika 6: Najdene vzmetnice – stari zapori za Europarkom (lasten vir)

(Povzeto po: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/to-so-zapuscene-mariborske-stavbe-ki-so-le-zatocisca-za-brezdomce-in-odvisnike> . Pridobljeno: 21. 10. 2021)

3.4.3 Druženje brezdomcev

V Mariboru se kljub socialni pomoči nahaja precej brezdomcev. Večina med njimi si želi običajnih stvari, ki jih nekateri v boljših življenjskih situacijah jemljemo za samoumevne. To sta želji po druženju in ustvarjanju. Zavetišča podpirajo prostovoljstvo, torej da gredo prostovoljci z njimi na sprehod, jih obiščejo, se z njimi družijo in najpomembneje, jim pomagajo. Druženje je ena od osnovnih človekovih potreb, zato je tudi pomembno, da ga zavetišča spodbujajo.

3.4.4 Kralji ulice

Časopis Kralji ulice je prvi časopis o brezdomstvu in sorodnih socialnih vprašanjih v Sloveniji. Izdaja ga istoimenska organizacija, ki je bila formalno ustanovljena leta 2005. Gre za ulični časopis, ki se predvsem po načinu ponujanja, a tudi po vsebini, razlikuje od tistih, ki jih lahko kupimo v prodajalnah časopisov. Izhaja mesečno, prodaja se v večjih mestih in njihovi okolici. Trenutni urednik je Jean Nikolič.

Prva oz. ničelna številka je bila izdana junija 2005. Ker je bila prodaja časopisa uspešna, so z njo nadaljevali. Zaradi doseženega uspeha je iniciativna skupina za razvoj in razdajanje tega uličnega časopisa pridobila nov pogum, se organizirala kot društvo ter začela kandidirati za denarna sredstva na različnih razpisih. V letu 2006 sta njihova glavna sofinancerja postala MOL in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Časopis in društvo sta bila v letu 2007 kot polnopravna člana sprejeta v Mednarodno mrežo cestnih časopisov (INSP – International network of street papers; www.street-papers.org).

3.4.4.1 Distribucija časopisa

Ulični prodajalec v dnevnem distribucijskem centru kupi časopis po ceni pol evra, potem pa ga proda za en evro na ulici, pri čemer pol evra od vsakega prodanega izvoda ostane njemu.

Prodajalec lahko postane kdorkoli. Pogoji so le podpis, da se strinja s pravili prodaje. Na začetku dobi brezplačno tri poskusne izvide časopisa Kralji ulice, s katerimi se mu omogočijo

simbolična oziroma minimalna sredstva, s katerimi lahko nato kupi nadaljnje izvode. Prodajalec lahko prodajo prekine, kadarkoli to želi. Sam izbira, koliko, kdaj in ali bo sploh prodajal.

3.4.4.2 Analiza člankov

Za proučevanje časopisa smo uporabili metodo analize dokumentov. Kvalitativno analizo smo izpeljali s pregledom vsebine enega letnika: Kralji ulice 2020, od številke 164 do 174. Analiza vsebuje dva dela:

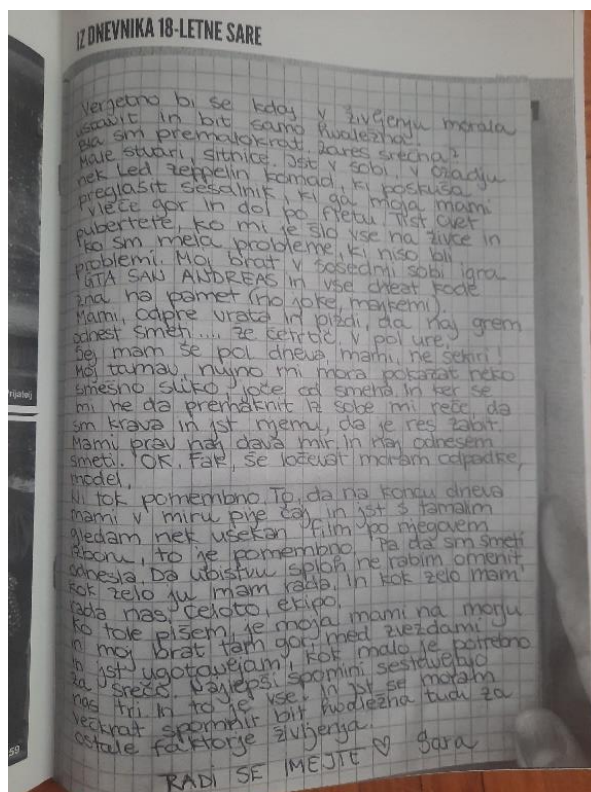
- deskriptivno predstavitev zgradbe časopisa,
- sociološko analizo vsebine in sintezo ugotovitev.

Slika 7: Kralji ulice (lasten vir)

Vsi izvodi časopisa, ki smo jih pregledali, imajo 30 strani. Na 30. strani je v vsaki številki nagradna križanka. V vseh izvodih časopisa smo našli članke, predvidevamo, da njihovih stalnih piscev, ki imajo stalne rubrike, ki jih pisci pišejo o svojem lastnem življenju. Seveda pa vsak mesec pišejo tudi povabljeni avtorji ali pa drugi, ki ne pišejo vsak mesec. Pisci ali sporočevalci so večinoma brezdomci, bivši brezdomci ali ljudje na kakršenkoli način povezani

z brezdomstvom. V vsakem časopisu je tudi rubrika In memoriam, kjer opisujejo nekoga (v večini primerov bivšega brezdomca/brezdomko), ki je umrl. V časopisu imajo tudi Mariborsko kroniko, s čimer je ta manj centraliziran, glede na to, da je glavni sedež in večina piscev v Ljubljani. Med članki so v vsaki številki tudi prigode iz prodaje in pohvale bralcev. Časopis popestri vsakomesečna fotografija iz dnevnika mlade Sare, ki opisuje svoje življenje in skrbi povprečnega najstnika.

Slika 8: Članek »Iz dnevnika 18-letne Sare« (lasten vir)

Časopis pa ni samo poln zgodb o življenjih ljudi in njihovih prigodah, ampak tudi poezije, ki jo avtorji pošiljajo. Tudi poezija govori o njihovem življenju.

Tu je primer pesmi Blef iz oktobrske številke, ki jo je napisal/a MMF:

»Ravnodušen pogled

brez izrazov in občutkov,

ko brožam po blatu življenja.

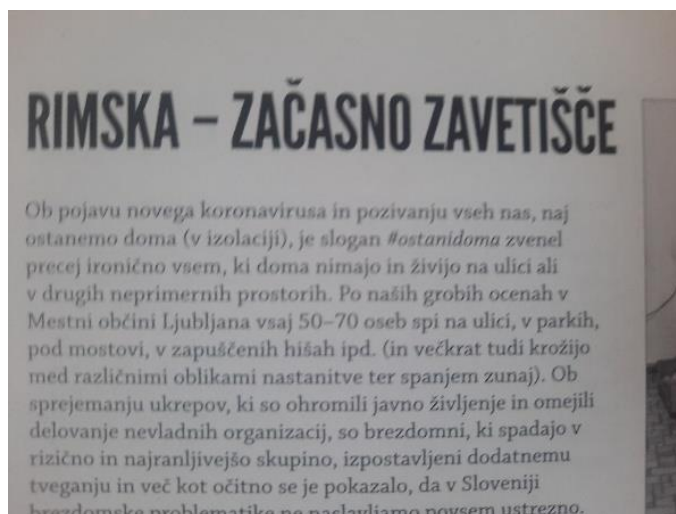
Umazan in smrdljiv
igraš igro asociacij
in verjameš, da zmaguješ,
da te nihče ne bo spregledal,
hladnokrven blefer.
Igrava poker ali šah,
vseeno, kdo bo zmagovalec,
ti si čist, jaz razcapan in umazan,
smrdljivec in blefer.
Na plečih umirajočih in trpečih
bova končala igro življenja
v isti škatli z igračami,
kjer blef ni pomemben.«

Življenje in vsakdan torej nista opisani samo v člankih, ampak tudi v objavljeni poeziji. Med drugim objavljajo tudi recenzije raznih gledaliških iger, koncertov ali likovnih razstav. V časopisu pa smo našli tudi veliko intervjujev z bivšimi zaporniki o njihovih življenjskih zgodbah ali pa s prostovoljci/vodji organizacij, s katerimi Kralji ulice sodelujejo.

V časopisu lahko brezdomci najdejo tudi kakšna pomembna obvestila za razne dogodke ali pomoči.

Časopis je namenjen predvsem širši javnosti, da bolje spoznajo življenje in zgodbe brezdomcev iz finančno nižjih slojev. Bralcem želi z vsebinami pokazati, da so brezdomci tudi ljudje in vzpostaviti stik z njimi za zmanjšanje stigme. Poleg širši javnosti pa je časopis očitno namenjen tudi brezdomcem samim, saj v njem najdejo praktične informacije o raznih dogodkih in točkah ali pomoči, kot na primer v številki 168 (maj in junij) v članku "Rimska – začasno zavetišče",

kjer najdemo informacije o novem začasnem zavetišču za brezdomce, ki je bilo ustvarjeno za čas epidemije.

Slika 9: Članek »Rimska – začasno zavetišče« (lasten vir)

Naslovi večinoma povzemajo članek, pri stalnih piscih so naslovi velikokrat tudi bolj poudarjeni in vabljeni. V člankih smo na splošno našli več okrasnih pridevkov (npr. nepredstavljava, strašno, moteče, veseli ...), narečnih in neknjižnih besed (npr. babje čenče, mal bolš, klas ...), dialektizmov (npr. milica, ornk, fotr ...), slengizmov (npr. popizditis, lajf, fora ...), anglicizmov (npr. finish, back to the future, illusion of grandeur ...). Našli pa smo tudi kakšne frazeme (npr. pod grožnjo pušk, odlikovanja brez vrednosti, luč znanja, metanje peska v oči ...) in retorična vprašanja (npr. Smo res vsi enaki pred zakonom?, Smešno, ne da? ...). Večina besedil je napisana v slogu izpovedovanja, opisovanja ali pripovedovanja. V časopisu sta prisotni standardni novinarski normi: aktualnost dogodkov ter zmernost poročanja s tematsko osredotočenostjo v izpovedovanju resničnosti.

Rdeča nit časopisa oziroma ključne teme so brezdomstvo, življenje na ulici in socialna izključenost; obravnava pa tudi številne druge teme, kot so odvisnost, nasilje, zaposlovanje, družinska in odnosna problematika, socialne službe, službe pomoči itd.

Vsebinsko ponuja časopis širok nabor najrazličnejših besedil in slikovnega gradiva, ki iz različnih zornih kotov in iz prve roke osvetljujejo brezdomstvo pri nas. V njem pa najdemo, kot smo že zapisali, tudi kakšno prozo in poezijo. Večino člankov prispevajo brezdomci, ostalo pa

drugi avtorji, ki se zanimajo za omenjeno problematiko ali se z njo strokovno srečujejo. S tem časopis vzpostavlja odprt dialog v širši javnosti, kar je tudi njegova glavna funkcija.

3.5 Rezultati in analiza intervjujev

3.5.1 Analiza intervjuja z brezdomci

Analizo fokusnega intervjuja smo razdelili na vprašanja. Za fokusni intervju smo intervjuvali 5 posameznikov, ki so se trenutno znašli v situaciji brezdomstva in bivajo v Zavetišču za brezdomce Nadškofijske Karitas Maribor. Posamezniki so se za intervju javili sami, saj je bila udeležba prostovoljna. Zastavili smo jim 8 osnovnih vprašanj. Da smo odprli debato na določeno tematiko in jo kasneje tudi moderirali, smo sproti postavljali tudi dodatna podvprašanja in osnovna vprašanja sproti prilagajali. Brezdomni posamezniki, ki so v intervju privolili, so bili že od samega začetka intervjuja odprti do dotičnih problematik in so bili o svojih izkušnjah pripravljeni govoriti. Intervju smo začeli s predstavitvijo namena naše raziskovalne naloge. Začeli smo s preprostimi vljudnostnimi vprašanji ter poskusili vzpostaviti tekoč dialog, kar nam je pomagalo vsaj malo prebiti led.

1. Vprašanje: »Kakšna je vaša življenjska zgodba, kako je prišlo do tega, da trenutno bivate v zavetišču Karitas?«

Preko odgovorov na prvo vprašanje, s katerim smo spraševali po življenjskih zgodbah intervjuvancev in razlogih za njihovo trenutno stanje, smo prišli do spoznanja, da je bil za brezdomstvo intervjuvancev v večini primerov primarno kriv alkoholizem ali pa pojav raznih bolezni. Pogosto je posledično prišlo tudi do ločitve od partnerjev in družine. V vseh obravnavanih primerih so intervjuvanci ostali brez službe in tako brez možnosti za zagotavljanje lastnih finančnih virov, čemur je slej kot prej sledilo iskanje pomoči v zavetiščih. Praviloma lahko ugotovimo, da v primerih naših intervjuvancev ne moremo trditi, da gre za ljudi, ki ne bi želeli delati, ali pa za ljudi, ki se niso trudili, da bi si zagotovili lastno eksistenco. Tako le sklepamo, da v našem raziskovalnem okolju ne gre za delomrzneže. Gre za ljudi, ki so se v nekem trenutku ali obdobju življenja zaradi različnih razlogov znašli v situaciji, s katero se niso znali ustrezno spopasti. Pojav mariborskega brezdomstva lahko v veliki meri pojasnimo s teorijo situacijske prisile.

Lahko pa ob tem ugotovimo še nekaj: ob soočanju s težavami, s katerimi so se primarno spopadali, so praviloma bili sami; sami v doživljanju težav, sami v razumevanju težav, sami v iskanju rešitve zanje in sami tudi v odzivanju na težave. Sistemske ali institucionalne pomoči takrat, ko so jo najbolj potrebovali, niso našli in niso imeli. Danes jo imajo vsaj delno v obliki zagotovljene možnosti bivanja v zavetišču.

Iz povzetega lahko zaključimo, da so raziskani brezdomci v času največjih življenjskih kriz ostali brez nujno potrebnih socialnih omrežij opore, kar je povečalo njihovo ranljivost in pospešilo statusno degradacijo ter izključevanje iz družbe.

2. Vprašanje: »Kako izgleda vaš običajen dan? Ste zadovoljni z bivanjem tukaj, s programom?«

Z drugim vprašanjem smo želeli izvedeti, kako poteka običajen dan v zavetišču in kako zadovoljni so intervjuvani varovanci z življenjem v zavetišču. Običajen dan se začne za vse enako, zbudijo se ob 7. uri zjutraj ter zajtrkujejo. V nadaljevanju in čez dan imajo na voljo različne aktivnosti. Nekateri preživljajo svoje dneve ob branju knjig, saj imajo tudi knjižnico, nekateri gledajo televizijo, praviloma pa vsi sodelujejo tudi na različnih delavnicah, kjer potekajo razna ročna dela. Vsi intervjuvanci so izrekli precejšnjo zadovoljstvo z oskrbo, ki jo dobijo v zavetišču Karitas.

3. Vprašanje: »Kakšne pa so razmere v zavetišču?«

S tem vprašanjem smo želeli vedeti več o razmerah v zavetišču. Vsi intervjuvani so bili enotni, da so zelo dobre, in so zadovoljni. Dodali so tudi, da je za njih dobro poskrbljeno in nimajo pritožb.

4. Vprašanje: »Kakšne so vaše želje za prihodnost?«

S tem vprašanjem smo intervjuvance sprašali po njihovih načrtih za prihodnost. Njihovi načrti oziroma želje za prihodnost so bolj kot ne enotni. Vsi si želijo, da bi dobili še eno priložnost v življenju – bodisi priložnost za sprejemanje drugačnih odločitev ob svojih preteklih situacijah ali pa preprosto še eno priložnost za življenje, na katerega bi danes gledali drugače, se drugače odzivali in vzpostavljali drugačne odnose v svojem okolju. Želijo si torej izboljšanja svoje situacije, ponovno živeti samostojno življenje, imeti lastno streho nad glavo ter zaposlitev. Skozi raziskavo smo spoznali tudi, da so prav tako izrekli želje po spreminjanju sveta in ljudi

na bolje, želje po zaključku pandemije pa tudi želje o preprečitvi krepitve pojava globalnega segrevanja.

5. Vprašanje: »**Ali še imate kaj stikov s prijatelji od prej?**«

V tem vprašanju nas je zanimalo, koliko izmed njih je še obdržalo stike s prijatelji. Izvedeli smo, da večina nima več stikov z nekdanjimi prijatelji. Ne obiskujejo jih ljudje, s katerimi so si bili blizu pred prihodom v zavetišče in tudi nihče jih ne pokliče. Radi obujajo spomine na stare čase, ko so bili še mladi in polni življenja. Samo eden je povedal, da še ima stike z enim prijateljem.

6. Vprašanje: »**Kako to, da se eni odločijo raje ostati na ulici, kot pa da bi šli v zavetišče?**«

S tem vprašanjem smo jih povprašali, zakaj menijo, da nekateri raje ostanejo na ulici. Nekateri izmed njih so imeli sami to izkušnjo in so nam lahko pomagali z odgovorom. Intervjuvanci so se strinjali, da nekateri brezdomci raje izberejo življenje na ulici zaradi občutka svobode in samostojnosti. Vendar pa izpostavljajo, da je življenje v zavetišču bolj varno in udobno, saj imajo zagotovljeno streho nad glavo, toplo posteljo in redne obroke.

7. Vprašanje: »**Kako pa je živeti na ulici, ste kdaj na ulici dobili kakšen negativen odziv od mimoidočih?**«

S tem vprašanjem smo se želeli pozanimati o negativnem odnosu družbe, povezanim s stigmo. Prav tako smo vprašali o odnosu mimoidočih do brezdomcev na ulici. Pravijo, da sami niso nikoli dobili negativnega odziva. So pa ob tem opozorili na lastno zavedanje, da na to, kakšen je odziv okolice in ljudi v okolici do njih, pogosto vpliva tudi to, kakšen je njihov lasten pristop do okolice, saj se nekateri vedejo neprimerno do ostalih ljudi.

8. Vprašanje: »**Nasvet za mlajše generacije?**«

Z zadnjim vprašanjem smo jih povprašali, če imajo kakšen nasvet, ki bi ga želeli deliti z mlajšimi generacijami. Menijo, da ljudem ne moreš zaupati. Prav tako pa pogrešajo stare čase, čas Jugoslavije in takratno življenje.

Rezultati vprašalnika kažejo na deskriptivne opise vsakodnevnega življenja mariborskih brezdomcev in njihovo subjektivno percepcijo lastnega položaja ter družbenega odnosa do njih. Odgovori brezdomcev ne izkazujejo avtoviktimizacije, kažejo pa na izključenost iz primarnih socialnih omrežij: družine, prijateljev. Prisotne so tudi pozitivne aspiracije in upi za prihodnost.

3.5.2 Analiza intervjuja z vodjo in s socialno delavko Zavetišča za brezdomce CSD Maribor

Intervju smo opravili v obliki polstrukturiranega intervjuja v živo na Zavetišču za brezdomce CSD Maribor. Intervjuvali smo vodjo zavetišča in socialno delavko, ki prav tako dela tam. Intervju je vseboval tako značilnosti intervjuja kot debate. Posledično je bil kar obsežen. Postavili smo 9 osnovnih vprašanj, razdeljenih na 6 kategorij. Ker je bil intervju pol strukturiran in v obliki razgovora, smo glede na situacijo in odgovore lahko formulirali še dodatna vprašanja in podvprašanja tako, da smo odprli debato na določeno tematiko in jo kasneje tudi moderirali. Na koncu smo skupno postavili 32 vprašanj (v to število so všteta tudi mnoga podvprašanja). Intervjuvanki sta bili že od samega začetka odprti in pripravljeni govoriti o njunih izkušnjah in deliti mnenja. Odgovarjala sta nam z dobro konstruiranimi in vsebinsko polnimi odgovori.

Zaradi obsežnosti intervjuja in odgovorov smo se odločili, da ne bomo analizirali vsakega podvprašanja, ampak bomo analizirali in predstavili samo glavna vprašanja (osnovnih 9 vprašanj), ki povzamejo temo. Odgovore na podvprašanja smo vključili v analizo glavnih vprašanj.

1. vprašanje: »**Pri ljudeh večkrat vidim negativen odnos do brezdomcev. Ga tudi vi pogosto opazite in zakaj menite, da je tako?**«

Intervju smo odprli z vprašanjem, s katerim smo povprašali o odnosu do brezdomcev, ki ga kot osebi, ki vsakodnevno delata z njimi, mogoče opazita. Izvedeli smo, da še vedno obstaja nek stereotip, veliko občanov je v hladnih zimskih dneh, ko so opazili brezdomce, klicalo zavetišče, z nekakšnim strahom. Veliko ljudi se jih tudi boji ali pa jih obsoja. Kot je rekla socialna delavka: »Ljudje si mislijo, zakaj ne gre delat, da samo poseda, ampak ne razumejo, da ima vsak kompleksno situacijo. To težko razumejo ljudje, ki ne delajo z brezdomci, kdo pravzaprav so brezdomci.« Po drugi strani pa smo v odgovorih izvedeli, da veliko ljudi želi pomagati. So prostovoljci, donirajo hrano, oblačila, tudi denar. Obe intervjuvanki tako srečujeta obe vrsti ljudi.

2. vprašanje: »**Kaj po vašem mnenju obstoječo socialno distanco še pogloblja?**«

Pri drugem vprašanju nas je zanimalo njuno mnenje o dodatnem poglobljanju te socialne distance. V odgovorih sta navedli dva glavna razloga. Prvi, ki sta ga poudarili je bil

nerazumevanje. Prvo, kar ljudje vidimo, je izgled, in rekli sta, da večina vidi samo to. Ljudje pa ne vidijo, da imajo tudi ti ljudje svoje zgodbe, življenja, da so bili mogoče dobri starši, prijatelji, sorojenci, da so mogoče visoko izobraženi itd. Tega se ne zavedajo, kot se ne zavedajo, da se to lahko zgodi vsakomur. Drugi razlog, za katerega velja enako, pa so deložacije, ki za ljudi spremenijo vse.

3. vprašanje: »Kot osebi, ki sta vsakodnevno v stiku z brezdomci, predvidevamo, da slišite tudi njihove zgodbe. Kaj je najpogostejši razlog, ki ste ga opazili za to, da so prišli do te situacije?«

S tem vprašanjem smo želeli izvedeti nekaj več o razlogih, ki jih zasledita pri brezdomcih za njihovo situacijo. Kot najbolj pereč problem izmed vseh izpostavljata izgubo službe in neredno zaposlitev, kar je pogosto razlog, zakaj človek ne more priti na zeleno vejo. Seveda povesta tudi, da so razlogi najrazličnejši. Kot druge zelo pogoste razloge navajata tudi porušene in slabe odnose v družini, odvisnosti, deložacije, težave s službo, zdravstveno stanje in starost itd.

4. vprašanje: »Trenutno se po podatkih število brezdomcev zvišuje, kaj mislite, da se bo dogajalo na tem področju v prihodnje, a se bo še zviševalo ali se bo počasi umirilo in začelo zmanjševati?«

Pri četrtem vprašanju nas je zanimala napoved, kaj se bo s številom brezdomcev dogajalo v prihodnosti. Od obeh smo dobili enoten odgovor, da se število brezdomcev ne bo začelo zmanjševati, če že, se bo povečevalo, vsaj glede na trenutno situacijo. Izvemo, da je v Mariboru oseba z minimalno plačo trenutno nezmožna najeti stanovanje. Opozarjata, da bi, če želimo spremeniti situacijo, potrebovali več podpornih služb pri zagotovitvi dela in ohranjanju le-tega. Prav tako poudarita, da bi potrebovali nekaj, kar bi te ljudi zaščitilo pred deložacijami.

5. vprašanje: »Razlogi za brezdomstvo se skozi leta spreminjajo. Kaj menite, da bodo glavni razlogi čez nekaj let?«

Pri tem vprašanju smo se pozanimali o razlogih za brezdomstvo v prihodnosti. Takoj sta se strinjali, da bo v prihodnjih letih glavni razlog za brezdomstvo postala predraga stanovanja, saj se cene izjemno hitro višajo. S tem povezano pa izpostavljata tudi zagotovitev dela. Pravita, da je socialna pomoč zagotovo prenizka, predlagali sta tudi kakšen pavšal za hujše primere.

6. vprašanje: »**Kakšen je vaš program dela z brezdomci in kateri poklicni profili delajo z njimi?**«

V šestem vprašanju so nas zanimali bolj splošni podatki, povezani z delovanjem njihovega zavetišča. Vodja zavetišča nam je razložila, da je njihov program namestitveni in je odprt 24 ur na dan, vse dni v letu. Pri njih lahko biva 24 oseb, edini pogoj je, da so polnoletni. Vsi imajo svoje naloge, ki jih opravljajo, da so kasneje pripravljeni za življenje na svojem. Razložili sta nam tudi, kako izgleda njihov vsakdan, imajo delavnice, raznolike aktivnosti. Počivajo, se družijo, čistijo in delajo vsakodnevne reči, kot so branje ali gledanje televizije. Tisti, ki želijo, lahko praznujejo tudi rojstni dan, takrat dobijo torto. Zaposlene imajo strokovne delavce, pravnika in pet sodelavcev z različno srednješolsko izobrazbo (5. stopnjo izobrazbe)..

7. vprašanje: »**Kakšna pa je vloga občine, ali vam da finance in kako občina poskuša poskrbeti za brezdomce?**«

S tem vprašanjem smo želeli izvedeti več o vlogi občine. Izvedeli smo, da občina financira vse programe in vse dejavnosti centra za socialno delo na tem področju, torej sedem programov. Občina skrbi tudi za urejenost prostorov. Pravita, da ima občina posluh in da so v krasnem dialogu ter da pristojne res lahko pohvalita.

8. vprašanje: »**Socialni pristop naše države je, da brezdomce najprej spodbudi, da spremenijo življenje, šele potem jim pomaga vzpostaviti pogoje življenja. Ali menite, da je takšen način ustrezen, ali bi bilo kako drugače bolje? Ker npr. Finska najprej poskrbi, da imajo vsi brezdomci nekje za biti, torej posteljo in streho nad glavo, in komaj potem začne pomagati v takšni smeri.**«

Pri osmem vprašanju smo se pogovarjali o slovenskem in finskem sistemu brezdomskih programov. Socialna delavka je takoj vedela, o katerem programu govorimo. Na začetku sta omenili, da je težko primerjati načine, saj so situacije v državah različne. Razložili sta nam, da se model že vzpostavlja toliko, kot se lahko. Kralji ulice imajo navedeni model in so uspešni pri tem. Osebno menita, da so varovana stanovanja najprimernejša oblika pomoči brezdomcem, ampak je zunaj še dosti brezdomcev, ki potrebujejo najprej zavetišče.

9. vprašanje: »**Imate kakšne predloge, kaj bi država lahko v tej situaciji še spremenila pri svojem delovanju?**«

Pri devetem vprašanju smo razvili debato o predlogih, kaj bi država lahko naredila in spremenila glede naše teme. Skozi debato sta nam dali več dobrih predlogov. Na začetku sta omenili pomanjkanje nastanitvenih programov, te bi namreč potrebovali, da bi lahko vedno poskrbeli za nujne nove primere. Potem sta predlagali tudi, da bi se zavetišča razdelila na več manjših enot, da bi vsaka skupina lahko dobila tisto pomoč, ki jo potrebuje. Omenili sta tudi prenapolnjenost domov za starejše, ker zaradi tega ti starejši potem nepotrebno ostajajo v zavetiščih. Velika težava na splošno je tudi pomanjkanje kadra. Na koncu sta omenili tudi problem izbrisanih, saj imajo v zavetišču tudi 2 takšna gospoda. Sta pa med drugim tudi povedali, da so bili nedolgo nazaj seznanjeni, da država pripravlja spremembe.

Predstavljen intervju kaže na visoko stopnjo poznavanja problema brezdomstva, saj se intervjuvanki s tem problemom ukvarjata profesionalno. Opozarjata na sistemske pomanjkljivosti in neustrezen pristop države pri reševanju pojava.

3.5.3 Analiza intervjuja z bivšim brezdomcem

Intervju smo opravili preko elektronske pošte. Intervjuvali smo bivšega brezdomca, njegov kontakt smo dobili s pomočjo metode snežne kepe. V anketi smo mu postavili 13 vprašanj o njegovem življenju, izkušnji brezdomstva in družbeni stigmi. Gospod je bil že takoj na začetku pripravljen odgovarjati. Odgovoril nam je z dobro konstruiranimi odgovori. Začeli smo s preprostimi vprašanji, ki so se stopnjevala.

Intervjuvanec nas je na začetku prosil, da ga tikamo.

1. vprašanje: »**Kakšno je bilo tvoje otroštvo?**«

Debato smo odprli z vprašanjem o otroštvu intervjuvanca. Odgovoril nam je, da je bilo njegovo življenje do 5. leta na kmetiji v Goriških Brdih boljše in bolj po njegovem okusu kot nadaljevanje v Ljubljani. Tam ni maral ne mesta ne ljudi, saj je bil drugačen kot ostali. Omenil je tudi, da je upornik.

2. vprašanje: »**Kaj te je pripeljalo do situacije brezdomstva?**«

Drugo vprašanje se je navezovalo na to, zakaj je sogovornik postal brezdomec. Povedal nam je, da je največji vpliv nanj naredil klošarski park, skozi katerega je hodil v srednjo šolo. Tam

se je pogovarjal z drugimi in požiral njihove besede, saj so bili njegove legende. V odgovoru nam je razložil tudi razliko med klošarjem in brezdomcem. On pravi, da je bil klošar.

3. vprašanje: »A se je odnos tvojih prijateljev in družine takrat spremenil? Je bilo opaziti z njihove strani kakšno stigma? Kaj pa s strani neznancev? Si pri njih opazil stigmo ali kakšno vidno neodobravanje?«

Pri tem vprašanju nas je zanimala stigma in pogled drugih na njegovo situacijo, predvsem staršev in prijateljev. Izvedeli smo, da so starši stigmo dobili komaj, ko se je začel pojavljati v medijih s svojo zgodbo, vendar so jo do danes že izgubili. Neznanci so ga gledali zaničevalno, prijatelji pa za njegovo situacijo niso vedeli.

4. vprašanje: »Opiši svoje življenje, svoj dan kot brezdomec.«

Pri četrtem vprašanju nas je zanimal njegov dan – dan brezdomca. Povedal nam je, da je, ker je Ljubljano vedno sovražil, bežal iz nje in bil večino časa na poti po Evropi. Ko je bil v Ljubljani, je ves dan krožil po mestu in iskal družbo večinoma z drogo, alkoholom in cigareti. Spal pa je tam, kje je nanoslo, včasih v parku, včasih v kletih.

5. vprašanje: »Kako si se uspel izvleči iz te situacije?«

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, kako se je izvlekel iz situacije. Povedal nam je, da se je to zgodilo slučajno, ker je prišel v komuno, kjer mu je bilo življenje tako všeč, da je tam ostal. Od takrat naprej je prenehal uživati tudi alkohol in druge substance.

6. vprašanje: »Kako je živeti na ulici? Kaj pa pozimi, ko je hladno?«

Pri šestem vprašanju nas je zanimalo, kako je bilo živeti na ulici, predvsem pozimi. Povedal nam je, da so bili vsi bloki odklenjeni, zato se je dalo prespati v kletih.

7. vprašanje: »Kakšno predstavo o ljudeh in družbi si dobil po tej izkušnji?«

Pri sedmem vprašanju smo bili zainteresirani za njegovo predstavo družbe, predvsem po tej izkušnji. Povedal nam je, da ga ljudje niso nikoli zanimali, ampak je ugotovil, da res obstajata dve vrsti ljudi. Eni, ki drugim pomagajo, in drugi, ki druge samo obsojajo.

8. vprašanje: »Kaj te je brezdomstvo naučilo?«

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, kaj brezdomstvo nauči človeka. V odgovoru smo izvedeli, da je brezdomstvo velika šola za »ta trde« in da je ne bi privoščil niti najhujšemu sovražniku. Je pa res, da je ugotovil, da je tako trden, da ga nič več ne vrže s tira. Meni, da lahko samo tisti s prakso pomaga drugim v takšni situaciji.

9. vprašanje: **»Kakšno je tvoje življenje zdaj?«**

Pri devetem vprašanju smo ga povprašali o njegovem trenutnem življenju. Povedal nam je, da je kar naporno, ukvarja se z gledališčem, pomaga staršem, ki sta že stara, ukvarja se z različnimi projekti, pomaga drugim. Pravi, da ima svojo sobo in denar za življenje. Prav tako pa misli, da ima vse, kar si je vselej želel in potreboval.

10. vprašanje: **»Kaj si želiš v prihodnosti?«**

Pri tem vprašanju so nas zanimale njegove želje za prihodnost, a smo ugotovili, da ne misli na prihodnost, ker uživa v sedanjosti.

11. vprašanje: **»Kaj je po tvojem mnenju najpomembnejše v življenju?«**

Pri tem vprašanju smo ga povprašali o tem, kaj je po njegovem mnenju najpomembnejše v življenju. Odgovoril nam je, da so to meje razumnosti in smisel življenja, nekaj, kar si mora vsak posameznik postaviti na svoje mesto in se zavedati realnosti.

12. vprašanje: **»Kaj bi svetoval mlajšim generacijam?«**

Pri dvanajstem vprašanju nas je zanimal njegov nasvet mladim, ta je bil, da naj čuvajo svoje postelje, saj ko izgubiš svojo posteljo, izgubiš življenje.

13. vprašanje: **»Kako meniš, da država poskrbi za brezdomce in klošarje? Ali imaš kakšen predlog, kaj bi se lahko izboljšalo?«**

Pri zadnjem vprašanju smo ga še povprašali, kaj meni o vključenosti družbe in državni pomoči. Izvedeli smo, da država ne poskrbi zadosti za brezdomne in da socialna pomoč ni dovolj za preživetje, saj znaša 390 EUR.

Izpoved intervjuvanca kljub nakazani osebni izbiri izraža neke vrste fatalistično vdanost v brezdomsko usodo, ki ga je nekako zajela v njegovem življenjskem poteku. Izražen je tudi motiv selstva: selitev s podeželja v mesto, ki ga je sovražil, in nato beg v Evropo. Na koncu se

ujame, vzpostavi relativen nadzor nad življenjem in celo pomaga drugim. Morda njegova izpoved razkriva življenjsko strategijo upravljanja s statusom in stigmo. To dokazuje tudi poudarjanje osebne trdnosti in psihične čvrstosti v prevenciji ponovnega zdrs v najhujše.

4 RAZPRAVA

Z raziskovalnim delom smo relativno zadovoljivo dosegli zastavljene cilje ter ovrednotili zastavljene hipoteze.

1. hipoteza: Večina brezdomcev ni kriva za svojo situacijo.

Pri intervjujih z brezdomci iz zavetišča smo prišli do spoznanja, da večina brezdomcev ni kriva za svojo situacijo, temveč so le žrtve težkih življenjskih situacij. Iz njihovih odgovorov smo izvedeli, da so takšni primeri pogosto izguba službe, predvsem v času osamosvojitve, ko je veliko podjetij propadlo, razne bolezni in tudi starost. Predvsem slednja razloga jim onemogočata dobiti zaposlitev. Seveda pa obstajajo tudi primeri, pri katerih so krive razne odvisnosti. Pri enem intervjuvancu je bil razlog odvisnost od alkohola. Prav tako je odvisnost od alkohola in drog omenil bivši brezdomec, ki smo ga intervjuvali s pomočjo elektronske ankete.

Do podobnih ugotovitev smo prišli v literaturi, ki smo jo pregledali. Kot najpogostejši razlogi za brezdomstvo so navedeni izguba službe, s tem povezane deložacije, težave z zdravjem in odvisnosti. Takšne rezultate pa smo dobili tudi v intervjuju z vodjo in s socialno delavko v Zavetišču za brezdomce CSD Maribor.

Iz raziskanega vzorca izhaja, da je brezdomstvo v Mariboru bolj kot z osebno izbiro pojasnljivo s situacijsko prisilo in strukturnimi dejavniki družbenega okolja, med katere sodi predvsem propad podjetij in izguba službe.

Kljub temu hipoteze ne moremo potrditi niti zavrniti zaradi premajhnega vzorca intervjuvanih. Glede na analize intervjujev in sekundarnih virov pa lahko sklepamo, da večina brezdomcev ni kriva za svojo situacijo.

2. hipoteza: Razne odvisnosti (alkohol, droge ...) niso najpogostejši razlog za brezdomstvo.

Podobno kot pri prvi hipotezi tudi druge zaradi premajhnega vzorca intervjuvanih ne moremo potrditi niti zavrniti. Eden izmed petih intervjuvanih brezdomcev je postal brezdomec zaradi odvisnosti od alkohola. Odvisnosti od alkohola in drog pa je omenil tudi bivši brezdomec. Po drugi strani je res, da se je slednji za ta način življenja odločil sam, kar pomeni, da ga ne moremo

šteti kot primer. Odvisnosti pa kot enega pogostih razlogov navajajo tudi pregledani teoretski viri.

3. hipoteza: Država in občina za brezdomce ne poskrbita dovolj dobro.

Iz intervjujev in dela, ki smo ga raziskovali s sekundarnimi viri, je razvidno, da država za brezdomne ne poskrbi dovolj. Po drugi strani je predvsem iz intervjuja z vodjo zavetišča razvidno, da občina naredi vse, kar je v njeni moči. Občina Maribor financira vse njihove programe in vse dejavnosti Centra za socialno delo Maribor. Pokriva namreč sedem programov. Med drugim skrbi za urejenost prostorov, npr. lansko leto so zamenjali fasado, vhodna vrata, okenske police, zdaj se dogovarjajo, da bi obnovili notranje prostore, ki bi bili ločeni za ženske in moške brezdomne osebe.

Iz intervjuja z vodjo ter socialno delavko zavetišča izhaja, da so z lokalno skupnostjo v produktivnem odnosu sodelovanj in finančne podpore.

Prav iz tega intervjuja in iz intervjuja z bivšim brezdomcem pa smo izvedeli, da država ne poskrbi zadosti za brezdomne in da je socialna pomoč prenizka za preživetje, saj znaša le 390 EUR.

Ker država za brezdomne ne naredi dovolj, občina pa toliko, kolikor zmore, hipotezo lahko delno potrdimo.

Za analizo socialnih politik države imamo premalo znanja in analitičnih orodij, zato smo presojo odnosa države in lokalne skupnosti do brezdomcev oprli na ocene strokovnih delavcev vključenih zavetišč.

4. hipoteza: Brezdomstvo je lahko tudi osebna izbira življenjskega sloga.

Tega podatka v teoretskih virih, iz katerih smo izhajali, nismo zasledili. Prav tako tega nismo izvedeli pri intervjujih z brezdomci iz Zavetišča za brezdomce Nadškofijske Karitas in v intervjuju z vodjo in s socialno delavko Zavetišča za brezdomce CSD Maribor. Ta podatek smo dobili le v intervjuju z bivšim brezdomcem, ki nas je opozoril na pomensko razliko med brezdomcem in klošarjem (osebo, ki se za ta življenjski slog odloči sama). Prav tako je bilo razvidno, da pozna več ljudi, ki so se za ta slog življenja preprosto odločili sami.

Hipoteze o brezdomstvu kot zavestno izbrani strategiji življenja zaradi premajhnega vzorca ne moremo potrditi ali zavreči, vendar pa lahko vseeno sklepamo, da je brezdomstvo lahko tudi osebna izbira.

5 ZAKLJUČEK

Ko so tisti najbolj ogroženi enkrat na cesti, ko postanejo del vidnega brezdomstva, so razprave o njihovi lastni krivdi ali odgovornosti za nastali položaj velikokrat brezpomenske. Nesmiselno je govoriti o osebni odločitvi za brezdomski način življenja pri nekom, ki zaradi statusnih deficitov nikoli v življenju ni imel možnosti, da bi si ustvaril dom ter z njim nekakšno gotovost in varno izhodišče za nadaljnje življenje.

Dejavniki pripisanega in pridobljenega družbenega statusa, kot so družinski izvor, izobrazba ter poklic, se v analizi našega raziskovalnega problema pojavljajo kot ključne determinante socialne degradacije in izgube kontrole nad življenjem.

Širše družbene spremembe vzpostavljajo prizorišče, na katerem nekaterim ljudem, po navadi najbolj šibkim in/ali ogroženim oziroma prikrajšanim, zmanjka virov in možnosti, da bi se lahko uspešno socialno vključevali in na ta način zadovoljevali svoje potrebe ter od družbe pridobili tisto, do česar imajo pravico. V pogojih zelo omejenega dostopa do virov družbene moči si ljudje iščemo vsak svoje prilagoditve, od katerih je ena tudi brezdomstvo. To je skrajna rešitev, v katero je človek praviloma prisiljen (ali pa gre za logično sosledje njegovih preteklih dogodkov). Vsak družbeni sistem (tudi ta, v katerem živimo) določenim skupinam ljudi omejuje dostop do pomembnih družbenih virov, na drugi strani pa obsoja mnoge življenjske rešitve, ki si jih poiščejo najbolj socialno izključeni ljudje.

Ugotovili smo, da iz intervjujev z brezdomci izhaja velika podobnost življenjskih okoliščin, vendar ima vsak intervjuvanec za sabo drugačno zgodbo. Nasploh ljudje menijo, da so brezdomci sami krivi za svojo situacijo, vendar iz analize izhaja, da so jih v to pahnile situacijske prisile ob asistenci strukturnih dejavnikov na trgu dela in socialnih korektivov države.

Med osebnimi dejavniki je bilo zdravstveno stanje najpogostejši razlog, ki smo ga zasledili. V Sloveniji je eden od pogostih razlogov tudi propad podjetij, ki se je zgodil v času krize po osamosvojitvi in kot učinek svetovne finančne krize med 2008 in 2012. Veliko ljudi kljub trudu od takrat ni našlo službe. Izkušnja življenjskega neuspeha ali osebna tragedija zelo zaznamuje posameznika. Ob vprašanju, kaj si želijo v prihodnosti, so vsi intervjuvani brezdomci odgovorili enako: posteljo in streho nad glavo – nekaj, kar je večini ljudi popolnoma samoumevno.

Po drugi strani v intervjuju z bivšim brezdomcem najdemo popolnoma drugačno zgodbo kot v intervjujih z brezdomci iz zavetišča. Intervjuvanec je bil med vsemi, ki smo jih intervjuvali, edini, ki se je za takšen način življenja odločil sam. Izvedeli smo tudi za semantično razliko v poimenovanju brezdomstva. V intervjuju smo dobili tudi večji vpogled v vsakodnevno življenje na ulici.

Iz raziskave mariborskih brezdomcev je mogoče razbrati prvine kolektivne stigme, ki jo obvladujejo s strategijami umika iz polja družbene vidnosti. To je razvidno z grupiranjem na posebnih mestih in skrivanjem v degradiranih urbanih škrbinah ter zaprtostjo njihovih skupin. Do njih smo lahko prišli le prek institucionaliziranih kanalov. Iz sociologije je znano, da ljudje v situacijah, ko zaradi neenakega položaja v družbeni strukturi – ob ponotranjenih vrednotah in splošnih ciljev uspešnosti – teh ciljev ne morejo dosegati v enaki meri, izbirajo različne strategije preživetja. Brezdomstvo bi po R. Mertonu lahko uvrstili v strategijo umika – delovanja, v katerem posameznik opusti cilje in legitimna sredstva za njihovo doseganje. Družbeno nesprejemanje takšnega delovanja pa kompenzirajo na različne načine: s poudarjanjem vrednot iznajdljivosti, čvrstosti, odpornosti ter z raznimi načini samopredstavljanja. Ljudje se v nizih družbenih interakcijah samouprizarjajo na način, kot želijo, da jih vidijo drugi. To smo opazili v fokusnem intervjuju v pristopih, kako so se v definicijah lastne življenjske situacije nanašali drug na drugega.

Tudi analiza Kraljev ulice potrjuje, da časopis ni samo informativne narave, temveč izpričuje njihov notranji svet s potrebo po sprejetju. Iz analize smo ugotovili, da rdečo nit časopisa predstavljajo za brezdomstvo ključni temi – življenje na ulici in socialno izključenost, predstavljajo pa tudi s tem povezane druge teme, kot so odvisnost, nasilje, zaposlovanje, družinska in odnosna problematika, socialne službe, službe pomoči itd. Vsebinsko ponuja časopis širok nabor najrazličnejših besedil in slikovnega gradiva, ki iz različnih zornih kotov in iz prve roke osvetljujejo brezdomstvo pri nas, notri pa smo našli tudi nekaj proze in poezije. Večino člankov prispevajo brezdomci, ostalo pa drugi avtorji, ki se zanimajo za omenjeno problematiko ali se z njo strokovno srečujejo. S tem časopis vzpostavlja odprt dialog v širši javnosti, kar je tudi njegova glavna funkcija.

Ugotovili smo, da država za brezdomce ne poskrbi dovolj. To smo povezali z ugotovitvami iz intervjuja, ki smo ga izvedli z vodjo zavetišča in socialno delavko. Preko njunih odgovorov smo lahko sklepali predvsem o delovanju države in občine. Najprej sta nam predstavili delovanje njihovega zavetišča in življenjske zgodbe brezdomcev, s katerimi se vsakodnevno srečujeta, kasneje smo govorili tudi o današnjih problemih, kot so pomanjkanje kadra in prostora (postelj). Za tem pa je pogovor tekel o možnih rešitvah navedenih problemov, kjer smo del povezali tudi s finskim modelom.

Skozi raziskovanje smo ugotovili, da imamo v Sloveniji še veliko možnosti za izboljšave na področju brezdomstva. Med drugim nas je presenetilo tudi, kako malo literature in raziskav je na tem področju. Ugotovili smo, da so vzroki za brezdomstvo zelo raznoliki in da stigma o tem, da so brezdomci sami krivi za svojo življenjsko situacijo, ne drži.

Brezdomstvo se je razkrilo kot posebna strategija preživetja na družbenem robu, povezana s stigmo in izključenostjo, ki v to življenje zajetim otežuje dostop do temeljnih družbenih dobrin in s tem nujnih minimalnih pogojev za običajno, za nas samoumevno življenje. Brezdomstvo je tako povezano z revščino in terja pomoč družbe in države.

Zaradi premajhnega vzorca intervjuvanih postavljenih hipotez v večini primerov nismo mogli ne potrditi ne zavreči. Žal smo bili odvisni zgolj od pripravljenosti za sodelovanje samih brezdomcev, pri čemer se večina kljub anonimnosti ni želela izpostaviti. Dodali bi lahko tudi intervjuje z brezdomci, ki živijo na ulici, a zaradi epidemije v času ustvarjanja naloge žal nismo imeli te možnosti.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Pri ljudeh je še vedno opaziti stigmo do brezdomcev, ki je po našem mnenju nepotrebna. Tudi oni so samo ljudje z enakimi potrebami kot mi. Upamo, da bo tudi ta raziskovalna naloga vplivala na družbo, da to sprevidi. Vsi namreč radi pozabljamo na to, da se lahko prav vsi najdemo v takšnem položaju. Vse se namreč lahko spremeni že čez noč. Menimo, da bi se ljudje tega morali bolj zavedati, kot se.

Skozi raziskovanje smo oblikovali tudi več predlogov, za katere si želimo, da bi bili vsaj slišani. Ti predlogi so bili zasnovani po prebiranju literature in opravljenih intervjujih z brezdomci in strokovnjaki (socialnimi delavkami) na tem področju:

1. Manjše skupine

Namesto tega, da so zavetišča večje celote, bi bilo bolje, da bi bila razdeljene na več manjših enot. Vsaka enota bi se specializirala za eno skupino brezdomcev, saj nimajo vsi enakih potreb. Tako bi na primer imeli enote za duševne bolnike, za starostnike, za mlade, za odvisnike itd. S tem bi bila vsaki skupini zagotovljena obravnava, ki jo potrebuje.

2. Višja socialna finančna pomoč

V Sloveniji brezdomci trenutno dobijo okoli 400 evrov na mesec. Strokovnjaki in brezdomci se strinjajo, da je to premalo za normalno življenje. Nekaj mesecev po izgubi službe človek brez stanovanjskega problema še lahko vztraja, čeprav ga kaj hitro začnejo bremeniti mesečni računi. Dandanes potrebuješ hrano, prostor, vodo, elektriko, ogrevanje itd. Za hrano je to dovolj, za druge potrebe pa ni. Življenjski standardi postajajo vedno višji.

3. Začasna stanovanja

Število ljudi v zavetiščih bi lahko znižali, če bi v občinah imeli več občinskih stanovanj, namenjenih ljudem, ki bi se lahko v miru osamosvojili in dobili službo. Kot je rekla vodja zavetišča: »Namen zavetišča ni ta, da ljudje tukaj živijo, ampak da grejo ob priložnosti ven, in ni težava, če se vrnejo nazaj, ker je pomembno, da poskusijo.« Tako bi ljudje imeli večjo možnost osamosvajanja. S tem ne bi zasedali prostora v zavetiščih tistim, ki potrebujejo več pomoči.

4. Spodbujanje mladih za poklic socialnega delavca

Mlade bi bolj spodbujali, da se odločijo za ta poklic. Kader je za normalno delovanje zavetišč in organizacij nujno potreben.

Ob navedenih predlogih pa naša naloga spodbuja tudi več raziskovanja na obravnavanem področju, saj ga primanjkuje.

7 LITERATURA

7.1 Knjižni viri

1. Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2007). *Brezdomstvo v Ljubljani*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
2. Mandič, S. (1999). *Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin*. Ljubljana. Visoka šola za socialno delo.
3. Hutson, S. in Clapham, D. (1999). *Homelessness: Public Policies and Private Troubles*. London. Cassell.
4. Haralambos, M. in Holborn, M. (1995). *Sociology: Themes and perspectives, fourth edition*. Ljubljana. DZS.
5. Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2007). *Na cesti – brezdomci o sebi in drugi o njih*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
6. Dernovšček, H. [et al] (2013). *Problematika revščine in kako jo reševati: Zbornik Nacionalnega foruma humanitarnih organizacij Slovenije (NFHOS)*. Kranj. Nacionalni forum humanitarnih organizacij Slovenije.
7. Dekleva, B. in Razpotnik, Š. (2010). *Konferenca o socialni izključenosti, revščini in brezdomstvu: Razvoj predloga nacionalne strategije na področju brezdomstva*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani in Kralji ulice.
8. Goffman E. (2008). *Stigma: Zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor. Aristej.
9. Leskošek, V. [et al] (2010). *4. kongres socialnega dela, zbornik povzetkov: Od revščine in socialne izključenosti k enakosti, socialni pravičnosti in solidarnosti*. Ljubljana. Biografika Bori.
10. Počkar, M. [et al] (2011). *Uvod v sociologijo: Učbenik za sociologijo v gimnazijskem izobraževanju*. Ljubljana. DZS.
11. Cvetič, B. (2001). *Klošar*. Maribor. Slomškova založba.

7.2 Spletni viri

1. Brezdomstvo pri mladih. [Dostopno na: [https://www.kraljiulice.org/library/969/sabina-letnar-\(2014\)-brezdomstvo-med-mladimi-predstave-o-brezdomnih-mladih.pdf](https://www.kraljiulice.org/library/969/sabina-letnar-(2014)-brezdomstvo-med-mladimi-predstave-o-brezdomnih-mladih.pdf). Pridobljeno 9. 10. 2021]
2. Nahajališča. [Dostopno na: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/to-so-zapuscene-mariborske-stavbe-ki-so-le-zatocisca-za-brezdomce-in-odvisnike>. Pridobljeno 21. 10. 2021]
3. Deložacije. [Dostopno na: <https://mbreport.si/novice/mariborski-kralji-ulice-za-preprecevanje-delozacij/>. Pridobljeno 5. 11. 2021]
4. Deložacije. [Dostopno na: (<https://www.24ur.com/veriga-dobrih-ljudi/na-lestvici-stresa-je-delozacija-takoj-za-smrtjo-partnerja.html>). Pridobljeno: 5. 11. 2021]
5. Stanje v Sloveniji. [Dostopno na: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/pretresljiva-izpoved-mariborskega-brezdomca-za-rojstni-dan-sem-klosaril-v-parku>. Pridobljeno 14. 11. 2021]
6. Zavetišče za brezdomce. [Dostopno na: <https://www.csd-slovenije.si/csd-maribor/zavetisce-za-brezdomce/>. Pridobljeno 30. 11. 2021]
7. Novi prostori. [Dostopno na: <https://maribor24.si/lokalno/foto-novi-prostori-zavetisca-za-brezdomce-maribor>. Pridobljeno 12. 12. 2021]
8. Skrb za brezdomce v mrazu. [Dostopno na: <https://www.maribor.si/povezava.aspx?pid=15171>. Pridobljeno 25. 12. 2021]
9. Na ulicah. [Dostopno na: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/nekateri-mariborski-brezdomci-raje-ostanejo-na-ulicah-in-tvegajo-zivljenje/160367>. Pridobljeno 2. 1. 2022]
10. Karantena. [Dostopno na: <https://www.metropolitan.si/aktualno/brezdomec-v-karanteni-fotografije-z-mariborskih-ulic/>. Pridobljeno 18. 1. 2022]
11. Prosti čas. [Dostopno na: <https://maribor24.si/lokalno/svoj-prosti-cas-lahko-namenite-druzenju-z-brezdomci>. Pridobljeno 29. 1. 2022]
12. Brezdomstvo. [Dostopno na: https://prezi.com/p/rfcdp_himgcp/raziskovalna-naloga-brezdomstvo/?fallback=1. Pridobljeno 3. 2. 2022]

13. Raziskava Mladina. [Dostopno na:
file:///C:/Users/mavri/Downloads/Mladina%202020_FF%20Maribor.pdf. Pridobljeno
27. 1. 2022]
14. Državni podatki [Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/zaposlovanje-delo-in-upokojitev/>. Pridobljeno 20. 1. 2022]
15. Fokusni intervju [Dostopno na: <https://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474674/fokusni-intervju>. Pridobljeno 27. 2. 2022]
16. Polstrukturiran intervju [<https://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474922/polstrukturirani-intervju>. Pridobljeno 27. 2. 2022]

8 PRILOGE

8.1 Intervju z brezdomci

1. Vprašanje: »Kakšna je vaša življenjska zgodba, kako je prišlo do tega, da trenutno bivate v zavetišču Karitas?«

- Bil sem poročen, imam otroke. Je prišlo do alkohola, nato do razveze, žena me je zapustila. Nisem bil samo jaz kriv, oba sva bila kriva. Potem pa sem se tu znašel. To je zaenkrat najboljše, kar pač lahko imam. Prej sem bil natak. V gostinstvu sem delal, kjer je alkohol povsod naokoli. Danes se z natakarstvom ne bi več ukvarjal, sem že prestar. Včasih me tukaj v zavetišču obiščeta hčerka in sin. Prideta, samo ne tako pogosto; a ko prideta, sem zelo vesel. Razumemo se.
- Delal sem na terenu. Bilo je malo alkohola oziroma vedno več – to je tako: danes poješ eno jabolko, jutri dve, nato pa že pride potreba. Potem sva se razšla z ženo. Imela sva hčerko, sina imam še od prej. Ostalo ji je vse, jaz sem šel. En čas je to še šlo, sem imel službo in stanovanje. Potem pa je prišla korona, dela je bilo vedno manj ... ko sem plačal za stanovanje, ni bilo več za jesti ... potem pa na Rdeči križ.
- Bolan sem postal, hoditi skoraj ne morem; imel sem kopico operacij v obdobju 15 let. Zdaj čakam na novo operacijo. Imel sem lepo stanovanje in punco 20 let, a je pred dvema letoma umrla za kapjo. Nato sem prišel sem, nisem imel kaj drugega. Nič ne morem, trpim, ampak sem vsaj na toplem. Tukaj v zavetišču lahko pridem do vrat, več pa ne morem; lahko pa vozim kolo in me nič ne boli. Pred zdravstvenimi težavami sem delal v gradbeništvu. Po operacijah pa več ne morem. Pa zdaj sem tudi v teh letih, sem letnik 59.
- Živel sem skupaj z dvema svakinjama in z dvema bratoma. Položnic je bilo vse več in nisem mogel več shajati, pa sem pristal tukaj, brezposeln. Pred tem sem imel več služb, ampak niso več rabili toliko zaposlenih.
- Rojen sem leta 1938. Nekoč sem hodil na gimnazijo, četudi sem bil kasneje kovinar in delal kot ključavničar. Tej gimnaziji se danes reče tretja gimnazija, takrat je pa bila pedagoška. Tam sem bil 2 leti, ampak sem se odločil, da bi hitreje prišel do denarja, zato sem šel za ključavničarja; cela družina je ponorela, a jaz sem hitro

dobil prvo službo. Potem sem moral še vojsko odslužiti, kar mi je malo zmotilo cel ritem. Ko sem bil star približno 40 let, sem zbolel za tuberkulozo. Takrat sem živel še pri starših, pa sem se nekako prebijal. Na začetku 90-ih let sem delal v prevozništvu, pa malo na črno. Potem so mi pa noge začele odpovedati in pristal sem na vozičku, težave s pljuči oziroma tuberkulozo pa tako imam za večno. Za delat nisem več, zdaj sem že približno 5 let v zavetišču; pred tem sem bil pri eni gospe na stanovanju, je imela več takšnih socialnih, pa je potem tudi ona umrla.

2. Vprašanje: »**Kako izgleda vaš običajen dan? Ste zadovoljni z bivanjem tukaj, s programom?**«

- Program je kar pester. Zjutraj vstajanje, ob 7h zajtrk. Potem so ob 10h delavnice, na katerih večinoma delamo take male stvari iz lesa; to mi je fajn, se vsaj z nečim ukvarjaš. Potem je kosilo in prosto do treh popoldne, potem pa imamo spet delavnice. Izhodov sedaj nimamo, razen če je kaj nujnega – da moraš na pošto, na socialno ali k zdravniku.
- Program je v redu – se ročno dela, pač kolikor kdo lahko. Imamo tudi knjižnico, da lahko beremo knjige, in gledamo televizijo. Jaz zelo rad berem, še posebej kriminalke – te so zame zakon (od Agathe Christie sem vse prebral) – pa tudi kakšne ljubezenske. Na televiziji pa pač gledamo, kar komu odgovarja, saj imamo dve televiziji; jaz športa dosti ne gledam, če že, potem največ smučanje.
- Jaz sem tukaj knjižničar, ker sem precej načitan. Že od malega dosti berem. Televizije dosti ne gledam, tudi ne slovenskih nadaljevanj; morda bom pogledal to novo serijo Jezero. Filme in serije bi raje prebiral v knjižni obliki. A novejši stvari je težko dobiti, ker, kar imamo, so donirane knjige, včasih nam kaj pošljejo tudi iz Ljubljane. Dobil sem knjigo Zlati zob od Goloba.

3. Vprašanje: »**Kakšne pa so razmere v zavetišču?**«

- Vse je dobro urejeno. Tudi zaposleni v zavetišču so vsi dobri. Tistim, ki smo tukaj, nekaj da občina, nekaj da država. Jaz mislim, da je za vse poskrbljeno. Hrana je, spati imamo kje. Imamo tudi vsak svojega osebne zdravnika, ki ga krije socialna.
- Nimam nobenih pritožb. V sobah nas je več skupaj, smo po dva ali po pet. Pa saj to ni problem, ponoči tako ne rabiš drugega kot to, da greš nekam spat.

4. Vprašanje: »**Kakšne so vaše želje za prihodnost?**«

- Želel bi si še enkrat iti živeti na svoje in začeti neko življenje. Če bom sam, bom sam, neke? si ne morem želet, sem tudi malo že v letih.
- Zdaj sem imel poškodbo kolena, po novem letu pa želim štartati v neko novo službo. Iščem vsak dan, a se najde samo teren ali pa delo nekje drugje, v Ljubljani ali v Kranju, za kar pa rabiš svoj prevoz.
- Želim si svojo streho nad glavo. Ampak to dolgo traja in verjetno tega več nikoli ne bom imel. V zadnjih letih sem že trikrat skoraj umrl in sem se komaj izvlekel; nazadnje, ko so mi operirali nogo, sem bil 3 dni na intenzivni negi in se ni vedelo, ali bom preživel ali ne. Sedaj sem se odločil, da grem ponovno na operacijo, čeprav mi zdravnik pravi, da imam srce preslabo in da operacija na bo uspešna; pa kaj me to briga, ne morem več tako živeti, kot revež, ko nisem za nič ... Bolje da me pobere, kot pa da sem takšen invalid.
- Če bi uro lahko zavrtel nazaj, bi sedaj vedel, česa ne bi smel kdaj narediti in kaj bi moral; nekaterim ljudem ne bi več zaupal, tako kot sem jim. Zdaj pa si samo želim, da ta virus covid izgine in da bi planet postal bolj prijeten za bivanje. Zadnjih 30 let sem vedno bolj razočaran. Prej je bila drugačna klima, lepši časi – zdaj pa se zgražam in bojim, da je vse že prepozno in da smo naš planet povsem zavozili; v tem letnem času, zdaj, ko sedimo tu skupaj, bi moralo biti zunaj 30 centimetrov snega ... tako je bilo vedno, ko sem bil mlajši.

5. Vprašanje: »**Ali še imate kaj stikov s prijatelji od prej?**«

- Jaz sem tukaj v zavetišču že precej dolgo, pa se ni še noben moj prijatelj od prej pri meni oglasil niti me ni nihče poklical. Imam enega dobrega prijatelja, ampak on je večinoma v tujini. Drugače pa se je vse umaknilo, vse je šlo. Se pa tudi sam umakneš, ker vidiš, da ne moreš biti več v takšni družbi.
- Niti ne. Nekoč sem se dosti ukvarjal tudi z glasbo in sem igral baskitaro v različnih skupinah. Zdaj pa imam levo roko tako neuporabno, da igrati več ne morem; sicer bi morda še kakšno komercialno glasbo igral. Nastopal sem na festivalih, bil sem v skupini Soft and simple, nekaj časa tudi v prvi postavi skupine Skakavci, ki so posneli ploščo leta 1983, ko sem jaz bil v vojski. Bil sem tudi zraven in sem neke

vrste soustanovitelj Pekarne v Mariboru. Pekarna ima na svojem Facebooku še vedno sliko z rock scene leta 1986, na kateri sem tudi jaz. To so bili nori časi. Včasih smo si kar v parku naredili party – smo vzeli 2 ali 3 kitare in malo pijače ... Zdaj pa je samo elektronika ... Ampak saj sem v starih časih tudi jaz imel mali ojačevalec, ki sem ga kot torbico nosil. Skratka, tako je, star sem že in bolan, imam srečo, da sem tu.

6. Vprašanje: »**Kako to, da se eni odločijo raje ostati na ulici, kot pa da bi šli v zavetišče?**«

- Poleti še nekako gre, ko lahko prespiš zunaj, kjer želiš. Če je temperatura še 10 °C, lahko prespiš zunaj, če je pa -10 °C, je problem. In potem, ko nimaš več kam, pač greš iskat, kar se da. In tu so vseeno redni obroki, postelje, pa sami si kuhamo vse.
- Zaradi občutka svobode, verjetno. Dokler si telesno zdrav in še dovolj sposoben za življenje na ulici, si zunaj. Tudi jaz sem včasih beračil pred trgovino, da sem si lahko potem kupil sendvič in cigarete.

7. Vprašanje: »**Kako pa je živeti na ulici, ste kdaj na ulici dobili kakšen negativen odziv od mimoidočih?**«

- Na začetku je zelo težko. A tam imajo vsi približno iste zgodbe. Čez čas pa je na ulici kar v redu, dober občutek. Tukaj v zavetišču je sedaj drugače, na ulici pa srečaš enega, srečaš drugega. Eni so res dobesedno klošarji, ko res nimajo.
- Ko hodim na kontrole v bolnico, mi nihče nič ne reče. Ampak ker peš več ne morem ne do pošte ne do trgovine, se tudi do bolnice peljem s kolesom; so mi že hoteli nogo odrezati in mi dati protezo, a sem rekel, da dokler lahko kolo vozim, na to ne pristanem. Zdaj sem spet naročen, bomo videli, kako bo, a zagotovo boljše več ne bo.
- Jaz nisem nikoli doživel negativnega odziva, ker sem po navadi bil vljuden. Samo imaš pa ene, ki majo grdi pristop.

8. Vprašanje: »**Nasvet za mlajše generacije?**«

- Ne moreš vsakomur zaupati in se zanašati na druge. Danes ni več zaupanja v družbi, vsak je za sebe, sosed sosedu ne pozna. Vidve mogoče ne vesta, ampak ko je bila še zvezda na zastavi, brezdomstva ni bilo. Brezposelnosti tudi ni bilo. Največ en teden

sem bil brez službe. Delo si dobil hitro, stanovanje tudi. Center za socialno delo je čisto nekaj drugega. Ampak to je pač kapitalizem.

8.2 Intervju z vodjo in s socialno delavko zavetišča

Odgovore smo označili zaradi lažjega prepoznavanja:

V – vodja zavetišča

S – socialna delavka v zavetišču

1. Vprašanje: »**Pri ljudeh večkrat vidim negativen odnos do brezdomcev. Ga tudi vi pogosto opazite?**«

V: Ja, še vedno je ta stereotip. Občani so nas klicali, da so v teh hladnih zimskih dneh opazili brezdomce, in večinoma nas kličejo, naj jih pridemo iskat, na koga se lahko obrnejo, da v bistvu tudi onesnažujejo njihovo okolje, njihove prostore. Manj je tega v nekih večjih mestih, ko se nekam zatečejo, kjer je bil prej njihov prostor in jih tudi opazijo hitreje. V teh primerih je ta negativen odnos še vedno zelo prisoten. Med strokovnimi delavkami je med sodelovanjem vedno najprej skrb za človeka, da ne pristane na ulici. Takrat iščemo rešitve, sedaj imamo tudi že seznam v primeru, da se pri nas sprosti kakšno mesto, da se lahko osebo tudi takoj pokliče. Tako je bilo že v poletnih mesecih, ko so se nam osebe v zelo kratkem času ravno zamenjale in se je zavetišče spet zapolnilo. Negativen odnos do brezdomcev zagotovo še vedno obstaja.

2. Vprašanje: »**Zakaj pa menite, da je tako?**«

V: Predvsem zaradi tega, ker so do njih nezaupljivi, ker se jih bojijo, mogoče kakšne slabe izkušnje. Je pa veliko tudi dobrih stvari, želijo pomagati, rečejo, da so jim dali denar, da so jim dali obleko, da jih skrbi, da je nekdo lačen, da so spet opazili neko mlado, novo osebo. Se prepleta, ni samo negativen odnos. Je še prisoten in verjetno bo prisoten, ampak počasi se tudi ta stereotip zmanjšuje.

S: Mogoče bi dodala še to, da se nekako pričakuje, da imamo vsi zaposlitev in da delamo. Ljudje si mislijo, zakaj ne gre delat, da samo poseda, ampak ne razumejo, da ima vsak kompleksno situacijo. Ljudje, ki ne delajo z brezdomci, težko razumejo, kdo pravzaprav so brezdomci.

3. Vprašanje: »**Ja, ker včasih ni možno dobiti zaposlitve, tudi če si jo želimo.**«

S: Že tako je težko na zaposlitvenem trgu, zdaj pa brezdomci težko konkurirajo še ostalim. Tisti, ki seveda lahko še delajo.

4. Vprašanje: »**Kaj po vašem mnenju to obstoječo socialno distanco še pogloblja?**«

M: Zagotovo nerazumevanje. Mi vidimo tisto zunanost, to pa je brezdomec, ne vidimo pa v bistvu, kdo je ta človek. Ta človek ima vedno ime, neko zgodovino, ima preteklost, nekaj, kar on zna. Tega, ko ga srečamo na cesti, ne vidimo. Lahko je bil pred tem super učitelj, lahko je bil najboljši oče, lahko je bil najboljši prijatelj, preden je pristal na ulici. Ampak v tisti stiski, ko ti pristaneš na ulici, si res brez vsega. Pri nas se je tudi pokazalo, da smo imeli zdaj v času prvega vala epidemije osebe, ki so prišle k nam, ki pred tem ne bi nikoli prišle. Eno leto nazaj se je življenje tako obrnilo in po spletu okoliščin pristanejo tukaj v zavetišču.

S: Običajno deložacije. Ne zavedamo se, da se lahko to zgodi vsakomur. Ljudje, ki ne dojamejo tega, brezdomstva tudi ne razumejo.

5. Vprašanje: »**Omenili ste tudi epidemijo, je zaradi tega torej k vam prišlo tudi več brezdomcev?**«

V: Drugačni brezdomci. K nam so prišli predvsem zaradi tega, ker so bili hoteli in hostli zaprti, ter v primeru prepovedi približevanja. Najvišje izobražena oseba je bila zdravnik.

6. Vprašanje: »**Je iskal zaposlitev?**«

V: Ne, ker je iskal namestitev zaradi prepovedi približevanja. Na začetku dobiš odlok, da se ne smeš vrniti mogoče 2 tedna in takrat se ti podaljša, če da žrtev ponovni predlog. Seveda posledično ne moreš iti domov, in ker so bili hostli in hoteli zaprti, je, da ni ostal na cesti, potreboval namestitev, ker je v službo še vedno hodil. To so drugačne vrste brezdomci.

7. Vprašanje: »**Torej takšna oseba, ki ima zaposlitev, je tudi brezdomec?**«

V: Ja, ker nima nikjer za bivati.

8. Vprašanje: »**Potem, kot osebi, ki sta vsakodnevno v stiku z brezdomci, predvidevamo, da slišite tudi njihove zgodbe. Zanima nas, kaj je najpogostejši razlog, ki ste ga opazili, da so prišli do te situacije?**«

V: Razlogi so od A do Ž, pri enih so čisto vsi. Sigurno je to, da nimajo neke stalne primarne družine ali so porušeni odnosi ali pa so zaradi slabih družinskih odnosov šli od hiše in se v bistvu zdaj vrtijo v krogu. Potem so, na primer, tudi različne odvisnosti, deložacije, izguba službe ali pa sploh obdržanje ali pridobitev službe. Pri starejših tudi zaradi zdravstvenih razlogov, ker ne morejo več opravljati dela, izgubijo službo. Takrat mogoče mesec, dva, tri ti še zmoreš plačevati za vsakodnevne potrebe in biti v tistem svojem ritmu. Kasneje ti zmanjka

finančne plati, ta je tista, ki te dokončno privede v to stvar. Kot razlogi bi lahko še bili smrti ožjih družinskih članov ali da ostanejo brez stanovanja.

9. Vprašanje: **»Pa bi mogoče rekli, da je kakšen bolj pogost kot ostali?«**

V: Izguba službe ali neredna zaposlitev sta dva od najbolj perečih problemov, zakaj se brezdomci ne morejo ponovno postaviti na noge. Imamo enega uporabnika, ki pride dvakrat na leto sigurno – zaživi na novo, se trudi postaviti na noge, se odseli, si mogoče tudi uredi partnersko zvezo, kasneje ta razpade, potem se mogoče preseli v drugi kraj in pride spet nazaj k nam.

10. Vprašanje: **»Trenutno se po podatkih število brezdomcev zvišuje. Kaj mislite, da se bo dogajalo na tem področju v prihodnje, a se bo še zviševalo ali se bo počasi umirilo in začelo zniževati?«**

S: Jaz nimam pričakovanj, da se bo začelo zniževati.

V: Ne, ker te situacije, s katerimi se mi srečujemo dnevno, so vedno aktualne. Prej bi bilo potrebno vse ostalo urediti, da bi mi potem prišli in bi bilo brezdomstvo zadnji krog. Po navadi bi potrebovali več podpornih služb pri zagotovitvi in ohranjanju službe za takrat, ko se opazi, da osebi ne gre tudi z zagotovljenimi finančnimi sredstvi. Ker najem stanovanja, npr. v Mariboru z minimalno plačo, je nemogoč in potem si v tem krogu, iz katerega težko izstopiš. Predvsem če ni za tabo podpore iz primarne družine, da ti v začetnih mesecih ali letu pomagajo. Pričakovanja, da se bo to zgodilo v naslednjih 10 letih, ne vidim.

11. Vprašanje: **»Torej pravite, da bi morali najprej urediti službene razmere, delo?«**

V: Ja in posledično bi se zmanjšalo brezdomstvo. Mogoče prej, da se namesto deložacij že prej sporoča, da so kakšne službe, ko nekdo ni tri mesece plačal najemnine ali elektrike. Namesto tega da se ga po več kot enem letu neplačevanja vrže iz stanovanja.

12. Vprašanje: **»Torej da bi se to že prej opazilo?«**

V: Ja in začelo že prej reševati.

13. Vprašanje: **»Razlogi za brezdomstvo se skozi leta spreminjajo. Med raziskovanjem smo slišali veliko razlogov, še posebej od starejših, da je bil razlog to, da so se v času osamosvojitve podjetja privatizirala in jih je posledično veliko propadlo. Zanima nas, kaj menite, da bodo glavni razlogi čez nekaj let?«**

V: Predraga stanovanja, ker je trg stanovanj podivjal s cenami, potem gotovo, da primanjkuje neprofitnih stanovanj, še posebej urejenih neprofitnih stanovanj in ne le najem sobe. In seveda razlogi se bodo še spreminjali, ampak kot glavni razlog vidim zagotovitev dela.

S: Ja, stanovanjska in finančna varnost sta na prvem mestu pri brezdomcih.

V: Ekonomska varnost je prav tako na prvem mestu pri brezdomcih. Ker če pristaneš brez vsega in prejemaš samo denarno socialno pomoč, na podlagi denarne socialne pomoči nič ne moreš. Nikjer ti to ne uveljavljajo, nihče zate ne garantira, ne pripada ti. Težko tudi dobiš stanovanje v najem, zelo ti zmanjša možnosti.

S: Pa še varščino je treba dati za najem stanovanja.

V: In potem plačuješ najemnino in še stroške, z denarno socialno pomočjo je to neizvedljivo.

14. Vprašanje: **»Kaj naj ne bi socialna denarna pomoč pomagala, da bi naj bilo mogoče, da človek nekako shaja?«**

V: Če ima on že stanovanje, potem ja. Ampak, če stanovanje še potrebuje, potem sam ne more živeti s tem. Če imaš subvencionirano stanovanje, potem ti še zmanjka za stroške, če dobiš le 400 evrov pomoči.

15. Vprašanje: **»Torej bi lahko bil še kakšen predlog, da se ta denarna pomoč zviša?«**

V: Mogoče, da se v takšnih izjemnih primerih plačuje manjši pavšal, da se to uredi pri ostalih podjetjih, kot je to elektrika, komunala, voda. Da se ne daje toliko za ostale stvari, ampak da se to uredi. Tako kot je subvencionirano za otroke, ko so v vrtcu, prvi in drugi otrok, ko se ve, da je oseba ostala brez službe in ima denarno socialno pomoč, da se to razbremeni.

16. Vprašanje: **»Zanima nas, kakšen je vaš program dela z brezdomci in kateri poklicni profili delajo z njimi?«**

V: Naš program je namestitveni program, to pomeni, da pri nas bivajo in je odprt 24 ur vsak dan v letu. Pri nas lahko biva 24 oseb in imamo še dve postelji za dve osebi za krizne namestitve. So moškega in ženskega spola, pogoj je edino ta, da so polnoletni in imajo določene naloge, ki jih opravljajo z namenom, da ohranjajo oziroma na novo pridobijo nove veščine, da so pripravljeni, ko gredo bivat na svoje, med drugim, da znajo razpolagati s svojim časom, da živijo v čistem, da skrbijo za osebno higieno. Pogosto jim pomagamo pri dogovorih z zdravnikom glede zdravstvenih stvari pa tudi glede spremljanja in opolnomočenja pri ostalih službah oziroma organizacijah.

17. Vprašanje: **»Kako poteka vsakdan pri vas?«**

V: Vsakdan poteka tako, da se že ob šestih zbudijo. Sledi jutranja kava, ki jo skuha dežurni v kuhinji. Potem imajo pripravljen zajtrk, po njem imamo različne aktivnosti, ki so tedensko razporejene. Osebe niso prisiljene oz. pod pritiskom, da se jih udeležijo, ampak jih oblikujemo z njihovimi željami. Radi rešujejo križanke, gledajo televizijo, športne in razvedrilne programe.

Potem je kosilo, določeni hodijo tudi k drugim organizacijam, kot je npr. sodelovanje z Ozaro d. o. o., center Naprej, v zavetišče za živali z viški hrane.

S: Tudi Karitas in ambulate pro bono za osebe brez zdravstvenega zavarovanja.

V: Popoldne, po kosilu, sledi počitek, kdor želi, gre lahko ven na sprehod, in sledi večerja. Mesečno praznujejo svoje rojstne dneve, kdor želi, lahko sodeluje. Prav tako sodelujemo z gospo Barbaro, ki za vsakega od njih pripravi oz. speče torto in jo pripelje, takrat slavljenec pogosti ostale na večerji. Imamo tudi generalke, da poskrbimo, da je bivanje pri nas prijetno, skrbijo za čistočo prostorov, prav tako jim pomagamo zaposleni. V poletnih mesecih imamo skupni vrt, takrat pripravimo solato, kumarice, paradižnik, papriko, čebulo, jagode, med drugim imamo tudi ozimnico, ki si jo pripravimo za zimske dni. Imamo tudi sodelovanje s prostovoljci, s katerimi izdelujemo izdelke, ki jih razdelimo med občane med decembrskimi prazniki. Oni nas obdarijo in mi tudi njih. Imamo tudi letni kostanjev piknik in skupne sprehode. Zaposleni smo strokovni delavci, midve imava izobrazbo socialne delavke, imamo pravnika in še pet sodelavcev s 5. stopnjo izobrazbe, torej različne srednješolske izobrazbe.

18. Vprašanje: »**Kakšna pa je vloga občine, ali vam da finance in kako občina poskuša poskrbeti za brezdomce?**«

V: Da nam finance za vse naše programe in za vse naše dejavnosti Centra za socialno delo Maribor. Občina pokriva sedem programov. Med drugim občina skrbi za urejenost prostorov, npr. lansko leto smo zamenjali fasado, vhodna vrata, okenske police, zdaj se dogovarjamo, da bi obnovili notranje prostore, ki bi bili ločeni za ženske in moške brezdomne osebe. Občina ima posluh, smo v krasnem dialogu in jih res lahko pohvalimo.

19. Vprašanje: »**Torej ste zadovoljni?**«

V: Ja, zelo zadovoljni.

S: In tudi hiša je v brezplačnem najemu.

20. vprašanje: »**Torej občini ni potrebno ničesar spremeniti in tako kot sedaj deluje, deluje v redu?**«

V: Ni potrebno ničesar spremeniti.

S: Spremembe so dobrodošle, to pa je sodelovanje med organizacijami, da na svojem področju naredimo toliko, kot lahko, kakšne stvari oz. projekti se pa z leti razvijajo.

V: Skozi delo v bistvu vidimo, kakšne potrebe nastajajo in oni imajo posluh, npr. pri ločeni bivalni enoti za ženske.

S: Prej, ko ste omenili, kako lahko pomagamo brezdomcem, lahko omenimo, da zelo pomagamo s strokovnim delom, zato smo mi tukaj 24 ur in se delo skoraj nikoli ne konča. Je dinamično in fleksibilno, ogromno je stvari, za katere je potrebno, da so urejene, ko uporabnik pride. Imamo seznam, kjer preverjamo, ali ima uporabnik urejene dokumente, zdravstveno kartico, da ga seznanimo, kakšne so njegove pravice, če ima osebnega zdravnika, če so uveljavljene socialno-denarne pravice. Med drugim zastavimo njegove cilje in želje, da se skupaj z njim čim bolj trudimo, da jih dosežemo. Zato je pomembno strokovno delo, delamo po različnih metodah in imamo etični kodeks, ki ga moramo upoštevati.

V: Kadra izjemno primanjkuje in več kadra je zagotovo dobrodošlega glede na število, ki ga premoremo.

21. Vprašanje: **»Socialni pristop naše države je, da brezdomce najprej spodbudi, da spremenijo življenje, šele potem jim pomaga vzpostaviti pogoje življenja. Ali menite, da je takšen način ustrezen, ali bi bilo kako drugače bolje? Ker npr. Finska najprej poskrbi, da imajo vsi brezdomci nekje za biti, torej posteljo in streho nad glavo, in komaj potem začne pomagati v takšni smeri.«**

S: Vi govorite o nastanitveni podpori, najprej stanovanje, ki je finski model, tudi ameriški model izvira od tam, je pa to odvisno od pogojev v posamezni državi, da se lahko stvari realizirajo. Poznamo, kakšna je v Sloveniji stanovanjska politika, zaposlitve, to smo že omenili. Težko je primerjati načine in prenesti avtomatično na naše okolje.

22. Vprašanje: **»Ampak sčasoma, kateri model bi bil bolj atraktiven, če bi bilo možno tudi tega vzpostaviti v Sloveniji?«**

S: Model se že vzpostavlja toliko, kot se lahko. Kralji ulice imajo navedeni model in so uspešni pri tem, seveda ne morejo vsega rešiti, ampak je proces. Osebnostno pa menim, da so varovana stanovanja najprimernejša oblika pomoči brezdomcem, ampak je zunaj še dosti brezdomcev, ki potrebujejo najprej zavetišče.

23. Vprašanje: **»Torej obstaja problem v državi, da je premalo postelj v zavetiščih ali zavetišč glede na število brezdomcev?«**

V: Jaz bi mogoče šla korak nazaj, prej bi morali biti nekje povezani. Pogosto slišimo, da "se to podjetje zapira" ali "to se je tam zgodilo" in si mislimo, da bo z enkratno denarno socialno podporo vse rešeno. Močno se motimo, saj zadostuje le za krajši čas in za daljši čas je seveda premalo. Takrat, ko podjetje propade oz. oseba izgubi dohodek, je treba obvestiti center za socialno delo, da se osebi pride nasproti z olajšanimi tarifami. Tukaj delam že eno leto in

situacije, s katerimi se soočajo, niso brezvezne, pogosto ne postanejo brezdomci po lastni krivdi. Marsikateri splet situacij bi se lahko prej odpravil in se ne bi tako končalo. Nad starostjo 65 let pridejo prej k nam živeti, čeprav je bila vloga oddana v dom za ostarele, ker so ti prezasedeni in ta gospa bo tukaj še kakšna dva meseca, ker ni bilo poskrbljeno, ker dodatno zavarovanje ni bilo plačano in mora počakati dva meseca, ker nima denarja za plačevanje doma za starejše. In je zares kompleksna situacija, zaradi česar prihajajo. K nam pogosto pridejo osebe po prestani zaporni kazni, ker se nimajo kam vrniti in kje začeti. Rajši zamenjajo okolje, da ne bodo več srečevali ljudi iz starega okolja, ki bi jih spravili na kriva pota. Taki osebi, ki je prestala zaporno kazen, je še težje ponovno začeti, najti novo službo in ohraniti stanovanje zaradi osebne zgodovine in predsodka.

Kateri model bi bil boljši? Jaz ne bi preferirala ne enega ne drugega. Namen zavetišča ni, da so polna ne prazna. Namen zavetišča ni ta, da ljudje tukaj živijo, ampak, da ob priložnosti gredo ven, in ni težava, če se vrnejo nazaj, ker je pomembno, da poskusijo.

24. Vprašanje: **»A se je mogoče že zgodilo, da je bilo zavetišče polno in so prišli ljudje, ki so bili zares potrebni pomoči, ker so ostali brez vsega?«**

V: Ja, prihaja do tega, to se dogaja tudi, ko bolnice nimajo kam namestiti osebo in se spomnijo na zavetišče. V takšnem primeru lahko pokličemo le ostala zavetišča po Sloveniji, da preverimo, če je pri njih slučajno še kakšno prosto mesto. Za krajši čas (2–3 noči) so bili uporabljeni tudi hostli in druge nastanitve.

25. Vprašanje: **»Imate mogoče idejo, kako bi se lahko zmanjšalo število takšnih situacij?«**

V: Mogoče da bi imeli še dodatna stanovanja v mestni občini Maribor, ki bi bila izkoriščena v nujnih primerih. Med drugim bi lahko vanj premestili osebe iz zavetišča, ki so bolj samostojne in bi prešli v prehodno obliko stanovanja, tako bi bilo zavetišče prosto. Da bi tisti, ki bi lahko že živeli za sebe, to poskusili.

S: Bom dala primer, kjer smo službeno obiskali primer zavetišča na Dunaju za brezdomce. Tam imajo možnost, da so v zavetišču do dva tedna, potem imajo možnost, da gredo v prehodne oblike bivanja in zaživijo samostojno. V nasprotju bivanje v slovenskih zavetiščih traja povprečno eno leto, da se človek stabilizira.

V: Ja, ker je premalo programov, ki bi jih potrebovali. Npr. pri nas je kakšnih pet ali šest oseb, ki bi lahko že sami živele, ampak se zaustavi zaradi financ, ker imajo denarno socialno pomoč.

Vse pripelje do nezaupanja, npr. če zbolíš, tukaj mi za vse to skrbimo. Od individualnega dela do skupinskega, sledimo vsem njihovim potrebam.

S: Ja, ker drugače ne gre, morajo zavetišča za to poskrbeti.

26. Vprašanje: »**Omenili ste tudi pomanjkanje programov?**«

V: Pomanjkanje takšnih programov, ki bi bili lahko nastanitveni, da bi lahko vedno poskrbeli za nujne nove primere. Za vmes. Veliko jih ne zna naročiti zdravil preko interneta, poleg tega rabiš neko oskrbo zunanje institucije, pri izpolnjevanju obrazcev, pripadanju pravic, zato nas kar potrebujejo. Mi imamo mesečni koledar, kjer zabeležimo vse, zato je težko, da bi nekoga ali karkoli izpustili.

27. Vprašanje: »**Torej bi lahko tudi ta mestna stanovanja predlagali kot nekakšno možnost za rešitev?**«

V: Da, zagotovo. To ne pomeni, da bi bili 100 % odlično, ampak je treba poskušat.

S: Ja, to bi bila rešitev za nekoga, za nekoga drugega spet ne, odvisno od profila brezdomca.

V: Ampak ta problem bi lahko rešili, da bi bila zavetišča čim bolj prazna, ne pa, da je poudarek na tem, da so polna in da mi prikazujemo neke številke. Bi res rabili za tiste, ki so tukaj že leto in nimajo starostnih težav, neko spremembo, v starostne domove ali svoja stanovanja.

28. Vprašanje: »**Kako pa ocenjujete socialno politiko države na tem področju?**«

V: Mislim, da je kar dobro urejeno, imajo posluh tudi z ministrstva, dobro sodelujemo. Npr. pridejo na obisk, poznajo delo in programe, pomagajo pa nam organizirati tudi kakšno našo idejo.

29. Vprašanje: »**Imate kakšne predloge kaj bi država lahko v tej situaciji še spremenila v svojem delovanju?**«

V: Mi smo zelo številčni, konstantno imamo polno (24 oseb), kar je veliko. Z njimi delajo strokovni delavci in skupina ljudi, saj je ogromno brezdomcev prišlo iz odvisnosti, imamo duševne težave, imamo starejše, zato prihaja do kakšnih konfliktnih situacij, ki jih umirjamo. Zato bi bilo bolje, da so te skupine manjše.

30. Vprašanje: »**Torej več enot povezanih v eno celoto?**«

V: Ja, zato, ker tisti, ki imajo duševne težave, potrebujejo več miru, več dodatnega dela s strokovnim delavcem v primerjavi s tistimi, ki pridejo zaradi deložacij in nimajo nobenih odvisnosti ali težav. Ti se tudi hitreje postavljajo na noge, želja je močnejša pri njih.

Ja, tudi to je rešitev, da se najde več takšnih stanovanj ali manjših hiš. Lepo je, da smo tukaj v centru, ker imamo odlično lokacijo s povezavami.

31. Vprašanje: **»Če bi bilo ločeno, bi torej drugače pomagali tudi skupinam?«**

S: Ja, bi bilo lažje in prilagojeno skupini. Mi smo tukaj skupaj 24 ur na dan, oni pa nas toliko ne rabijo in bi bilo bolj fleksibilno. Tudi zaposleni ne bi bil tam cel dan.

32. Vprašanje: **»A vidite pri kadrih pomanjkanje?«**

V: Ja, kadrovsko smo zelo podhranjeni. Največ ga razporedimo v jutranjo izmeno, ker je takrat največ dela z institucijami in kakšnim spremljanjem, mesečnih stvari, za katere smo zadolženi je tudi veliko (razpisi, poročila). Popoldanska izmena je od 13. do 23. ure, sledi nočna izmena. Izjema so vikendi in prazniki. To bi bilo zelo spodbujajoče.

33. Vprašanje: **»A bi še kaj dodali k temu, kaj bi država lahko naredila?«**

V: Kot smo bili seznanjeni na zadnjem sestanku, se pripravljajo spremembe, imajo posluh za naše programe. Omogočili so nam, da smo lahko napredovali.

S: Uredili so tudi prijavo stalnega prebivališča.

V: Mi imamo edino takšno težavo, da imamo 2 izbrisana gospoda. Za njiju bi bilo potrebno, da bi lahko kje v miru pričakala starost.

S: Rabiš oskrbo, pomoč druge osebe. Tu bodo izzivi.

8.3 Intervju z bivšim brezdomcem

1. Vprašanje: **»Kakšno je bilo tvoje otroštvo?«**

- Moje otroštvo je bilo takšno: Do petega leta sem živel v Goriških Brdih. Na kmetiji med brajdami, breskvami ... potem pa so me starši preselili v Ljubljano med beton. Prvi šok! Ljubljanska mularija me je klicala kmet, ker nisem znal ljubljansčine. Tako sem bil več ali manj doma in bral knjige. Vendar sem bil že od vsega začetka malo drugačen v možganih kot ostali. Upornik? Najbrž, ker to sem še vedno.

2. Vprašanje: **»Kaj te je pripeljalo do situacije brezdomstva?«**

- Ko sem hodil v srednjo šolo, sem hodil skozi park, ki je bil že takrat klošarski (in je še zdaj). Ustavljaj sem se pri njih in jih poslušal. Požiral sem njihove besede, se jim čudil in jih občudoval. Bili so moje legende in takrat sem se tudi odločil: »Jaz bom tudi del vas.« Potrebno je razumeti razliko med klošarji in brezdomci. Klošar se sam

odloči za življenje na ulici, medtem ko brezdomec to postane zaradi sile razmer. Jaz sem klošar.

3. Vprašanje: »A se je odnos tvojih prijateljev in družine takrat spremenil? Je bilo opaziti z njihove strani kakšno stigmo? Kaj pa s strani neznancev? Si pri njih opazil stigmo ali kakšno vidno neodobravanje?«

- Za svoj 18. rojstni dan sem zapustil svoj dom. Torej sem bil polnoleten in samostojen. Nihče mi nič ne more. Mislim, da takrat ni nihče kaj preveč razmišljal in da so starši začeli dobivati stigmo šele čez leta, ko sem se začel pojavljati v medijih s svojo klošarsko zgodbo. No, zdaj so se že izkopali iz te stigme. Kar pa se neznancev tiče ... oni so nas takrat gledali kot drek. Kar ni bilo čudno. Bili smo umazani, strgani, smrdljivi – tega danes ni več. Danes sploh ne prepoznaš več klošarja, razen če je tako na koncu, da mu je za vse vseeno. Prijatelji pa niso vedeli. Dobro sem skrival oziroma se naše poti niso več križale. Kadar smo se srečali, so si mislili, da sem pač odtrgan, kar sem tudi bil. Da sem poseben, kar sem tudi bil. Tako da je bilo moje klošarstvo ves čas prikrito.

4. Vprašanje: »Opiši svoje življenje, svoj dan kot brezdomec.«

- Ljubljano sem vedno sovražil. Tako sem ves čas bežal iz nje. Takrat se je to dalo z avtoštopom. Tako sem bil skoraj ves čas na poti po vsej Evropi. Mislim, da sem v Evropi tudi lažje preživel kot v Ljubljani. Ljubljana? Nisem znal žicati in tako sem ves dan krožil po mestu in iskal klošarske družbe po parkih, kjer je bil alkohol, droga in cigareti. Spal pa sem, kot je nanese, po parkih, kletah blokov, študentskih domovih ...

5. Vprašanje: »Kako si se uspel izvleči iz te situacije?«

- Izvleči se iz tega ni bila ravno želja. Po čudnih poteh sem prišel v komuno in tam mi je bilo življenje tako všeč, da sem ostal tam 7 let. Od takrat naprej se droge nisem več dotaknil. Ostal pa mi je alkohol, ki se ga nisem nameraval odkrižati. Do pred tremi leti, ko sem končal tudi z njim. Kako? Ni neke čudežne paličice ali terapije. Za oboje je bila potrebna le odločitev in ko enkrat zbistriš možgane, pride tudi soba in streha nad glavo in borba za normalno preživetje.

6. Vprašanje: »**Kako je živeti na ulici? Kaj pa pozimi, ko je hladno?**«

- Ko sem bil jaz na ulici, je bilo pozimi v redu saj so bili bloki odklenjeni in se je prespalo v kleti. Zdaj pa (vsaj v Ljubljani) je za vse klošarje poskrbljeno s sobami. Toliko nevladnih organizacij je na tem področju, da zunaj spi le, kdor se sam tako odloči.

7. Vprašanje: »**Kakšno predstavo o ljudeh in družbi si dobil po tej izkušnji?**«

- Veš, ljudje in družba me niso nikoli zanimali. So pač takšni, ki težijo, in takšni, ki se trudijo razumeti sočloveka. So tisti, ki so pripravljeni pomagati, in tisti, ki bi te najraje ubili. Pač takšna je naravna človeška čut in sprijazniti se je potrebno z njo.

8. Vprašanje: »**Kaj te je brezdomstvo naučilo?**«

- Brezdomstvo je ogromna šola za »ta trde«. Toda najhujšemu sovražniku je ne privoščim, ker je težka in naporna. Toda zdaj sem jaz tako trden, da me nič ne more več vreči s tira. Hinavščini, varanju, lažem se le smejim. Je pa problem, ker tega ne more nihče skriti pred menoj preprosto zato, ker sem vse to dal jaz osebno skozi. Tako mislim (in sem prepričan) da le tisti, ki ima prakso, lahko pomaga ljudem s takimi težavami. Teorija ni dovolj. Pa vseeno ponavljam, da tega življenja ne privoščim najhujšemu sovražniku.

9. Vprašanje: »**Kakšno je tvoje življenje zdaj?**«

- Moram priznati, da je zdaj življenje kar naporno. Če bi hodil v službo, bi najbrž imel več prostega časa. Toda vseeno me veseli, da sem tako polno zaposlen, saj mi misli ne morejo uiti na stranpoti. Tako se ukvarjam z gledališčem (trenutno tri predstave), delam na projektu – pokloni knjigo, pomagam staršem, ker sta že stara (oče 88 let in mama 81 let) – zanju hodim v trgovino, lekarno, knjižnico in pospravljam jima stanovanje; potem se ukvarjam še z dvema depresivnima in eno narkomanko ... Dolgčas mi ni. Imam svojo sobo in denar za življenje. Mislim, da imam vse to, kar sem si vedno želel in potreboval.

10. Vprašanje: »**Kaj si želiš v prihodnosti?**«

- Ne mislim na prihodnost! Uživam v sedanjosti. Naj ostane taka do konca življenja.

11. Vprašanje: »**Kaj je po tvojem mnenju najpomembnejše v življenju?**«

- Dokler človek ne postavi svojih meja razumnosti in smisla življenja na svoje mesto, bo suženj uspeha. Pa bo do njega prišel? Na to vprašanje ni odgovora, je pa pogosto temelj za propad. Naj človek ne postavlja nekih sanjskih točk, ker jih ni. Je le kruta/blaga realnost.

12. Vprašanje: **»Kaj bi svetoval mlajšim generacijam?«**

- Mladi, čuvajte svoje postelje. Čim boste izgubili svojo posteljo, boste izgubili življenje.

13. Vprašanje: **»Kako meniš, da država poskrbi za brezdomce in klošarje? Ali imaš kakšen predlog kaj bi se lahko izboljšalo?«**

- Država ne poskrbi dovolj za brezdomce/klošarje. Za nas poskrbijo bolj nevladne organizacije, ki pa jih država blazno onemogoča pri delu. Sicer pa ... 390 EUR socialne pomoči ni za preživetje. To bi morali povečati. Jaz od tega denarja dam 180 EUR za sobo in ostale stroške. In kaj naj z ostalim denarjem?